۱۷

ویژه ایستگاه‌های پاسخگویی به سؤالات شرعی

احکام فطریه و نماز عیدین

احکام فطریه و نماز عیدین

مشخصات کتاب

رهیافت 17 ، احکام فطریه و نماز عیدین

تهیه و تدوین: اداره پاسخ گویی به سؤالات دینی

تنظیم و تولید: گردآوری هیات علمی اداره پاسخ گویی به سوالات دینی؛ [به سفارش] آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.

مشخصات نشر : مشهد: آستان قدس رضوی، 1392.

ویراستار: سید عباس ضیایی

طرح جلد: گرافیک آسمان

صفحه آرا: محمود کریم پور

تیراژ: 2000 نسخه

نوبت چاپ: اول 1393

نشانی: حرم مطهر امام رضا (علیه السلام)، صحن جمهوری اسلامی، ادارۀ پاسخ گویی به سؤالات دینی

تلفن: 32020 - 0511 دورنگار: 2240602 - 0511

رایانامه: eppasokh@aqrazavi.org

ص: 1

اشاره

ص: 3

رهیافت احکام؛ احکام فطریه و نماز عیدین

ویژه استادان

پاسخگویی به سوالات شرعی

فهرست

7.3. وظیفه شخصی که زکات فطره را پرداخت نکرده است

فصل چهارم: احکام زکات فطره

ص: 7

ص: 8

پیشگفتار

قال الرضا(علیه السلام): رحم الله عبداً أحیا أمرنا فقلت له: و کیف یحیی أمرکم؟ قال: یتعلم علومنا و یعلمها الناس... .(1)

عبدالسلام می گوید از امام رضا(علیه السلام) شنیدم که می فرمود: «خداوند رحمت کند هر آن کس را که امر ما را زنده می کند.» به ایشان گفتم: «چگونه امر شما را احیا می کند؟» فرمود: «علوم ما را فرا می گیرد و آن را به مردم تعلیم می دهد... .»

«ادارۀ پاسخ گویی به سؤالات دینی» مفتخر است در راستای رسالت خود مبنی بر اشاعۀ فرهنگ تشیع و پاسخ گویی به سؤالات شرعی مردم در این حوزۀ گسترده از دین، محتوای پیش رو را به استادان فرهیخته تقدیم کند. در این نوشتار تلاش کرده ایم علاوه بر دادن اطلاعات و محتوای غنی، پاسخی مناسب با محتوایی یکسان در اختیار استادان قرار دهیم تا از تعدد جواب و تشویش خاطر مراجعان و سؤال کنندگان جلوگیری شود.

تلخیص کتاب های تخصصی موجود در این حوزه و جمع بندی جواب ها و بی نیازکردن استادان از رجوع به منابع پرشمار در هنگام پاسخ گویی، از اهداف اصلی تهیه و تنظیم این قبیل نوشتارهاست. برای رسیدن به این مهم، کارگروهی از استادان و کارشناسان فرهیختۀ

1- شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا(علیه السلام)، ج2، ص257، ح69.

این اداره موضوع پیشنهادی را موشکافانه بررسی می کنند و محصول تلاش خویش را به داوری و نظارت هیئت علمی می گذارند.

این مجموعه کتاب ها در چهار دستهٔ موضوعی تدوین و ارائه می شود: رهیافت احکام، رهیافت اعتقادی، رهیافت تربیتی و رهیافت ترکیبی (مرکب از هر سه موضوع). بی شک بررسی دقیق و نگاه نقادانهٔ شما فرهیختهٔ گران قدر، ما را درجهت بهبود این مجموعه یاری خواهد کرد.

جبهۀ خضوع به درگاه قدسی احدیت می ساییم که توفیق خدمت در بارگاه ملکوتی و سراسر نور حضرت رضا(علیه السلام) را ارزانی مان فرمود. امید است بتوانیم به پاس این افتخار و با استعانت از آن امام همام(علیه السلام)، به مصداق روایت نورانی فوق، جرعه ای از علم حقیقی بنوشیم و به تشنگان راستین آن بنوشانیم.

ادارۀ

پاسخ گویی به سؤالات دینی

درآمد

مجموعۀ پیش رو با عنوان «احکام فطریه و نماز عیدین»، در قالب رهیافت احکام تقدیم می شود. این نسخه، ویرایش دوم کتابی با همین عنوان از مجموعۀ رهیافت است. مستنداتی که در این کتاب از آن ها استفاده شده و استادان را از مراجعه به آن ها بی نیاز کرده است، عبارت اند از: العروه الوثقی، تحریر الوسیله، منهاج الصالحین، توضیح المسائل و استفتائات مراجع عظام تقلید: حضرت امام، رهبر معظم انقلاب اسلامی، آیت الله خویی، آیت الله گلپایگانی، آیت الله اراکی، آیت الله تبریزی، آیت الله فاضل، آیت الله بهجت، آیت الله صافی، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی، آیت الله وحید، آیت الله نوری همدانی و آیت الله شبیری زنجانی. تمامی استفتائات از کتاب ها یا سایت های معتبر مراجع عظام استفاده شده است. درصورت نیاز به استفتای جدید نیز هیئت علمی این استفتا را انجام داده و استفتائات یادشده، در این واحد موجود است.

این کتاب، حاصل تلاش استادان و اعضای هیئت علمی ادارۀ پاسخ گویی به سؤالات دینی، حجج اسلام حسین خادم الخمسه، مهدی نخعی، محمد هادی نایتی، محمد قاضی و رضا ابو الفضلی است. سپاسمند تلاش این عزیزان بوده و امیدواریم خداوند در سایۀ لطف خویش، توفیق خدمت بیشتر را به ایشان عنایت فرماید.

هیئت علمی

ادارۀ پاسخ گویی به سؤالات دینی

بخش اول: احکام فطریه

فصل اول: مقدمه

اشاره

1.1. معنای فطره

برای فطره چند معنا ذکر شده است:[(1)]

1. الدین، یعنی زکات اسلام و دین [فرد به افتخار مسلمان بودن، زکات می دهد.]

2. الخلقه، یعنی زکات بدن، به خاطراینکه فطره فرد را از مرگ حفظ می کند و یا به خاطر پاک نمودن انسان از پلیدی هاست.

3. الافطار، برای جواز افطار در روز عید فطر است.

2.1. فضیلت زکات فطره

چند حدیث در بیان فضیلت زکات فطره ذکر می شود:

یکی از واجبات شرع مقدّس اسلام، زکات فطره است که امیرالمؤمنین(علیه السلام) در خطبه عید فطر فرمودند: «...زکات فطره خود را پرداخت کنید؛ زیرا زکات فطره سنّت پیامبر(صلی الله علیه و آله و سلم) و فریضه واجب از سوی پروردگار شماست... .»[(2)]

همچنین پرداخت زکات فطره موجب قبولی روزه ماه مبارک رمضان می گردد و در حدیث نقل شده است: «زکات فطره مُکَمّلِ روزه است؛ همان طور که صلوات بر پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله و سلم) کامل کننده نماز است... .»[(3)]

از حضرت صادق(علیه السلام) منقول است که به

1- عروهالوثقی، ج2، زکات فطره.
2- وسائل شیعه، ج9،ص327.
3- من لایحضره الفقیه، ج2، ص183.

وکیل خود فرموند: «برو زکات فطره تمام خانواده و غلامانمان را بپرداز و هیچ کدام را وا مگذار که اگر یک کدام از آنها را واگذاری بر او از فوت می ترسم.» راوی از حضرت پرسید: «مراد از فوت چیست؟» حضرت فرمودند: «مرگ.»(1)

3.1. فواید زکات فطره

فواید زکات فطره بدین شرح است:(2)

1. موجب حفظ انسان از مرگ زودرس و بلاها می شود.

2. موجب قبولی روزهٔ ماه رمضان می گردد.

3. زکات فطره مکمل روزه است؛ همان طور که صلوات بر پیامبر(صلی الله علیه و آله و سلم) مکمل نماز است.

4. باعث سلامتی جسم و پاک سازی روح از رذایل اخلاقی است.

1- وسائل شیعه، ج9، ص328.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان.

ص: 19

فصل دوم: شرایط وجوب زکات فطره

اشاره

1.2. وجوب زکات فطره

شرایط وجوبِ زکات فطره (فطریه) را بیان نمایید؟

بر مکلّفی که در زمان وجوب زکات فطره [با توجّه به اختلاف زمان وجوب زکات فطره] شرایط ذیل را دارا باشد، پرداخت زکات فطرهٔ خود و کسانی که عرفاً نان خور او محسوب می شوند، واجب است:

1. بالغ باشد؛2. عاقل باشد؛3. بیهوش نباشد؛4. فقیر نباشد؛5. بنده و عبد نباشد (مشهور).(1)

نکته: بر کسی که بیهوش باشد؛ اما شرایط دیگر را داشته باشد، زکات فطره واجب می شود (خویی، تبریزی، وحید: احتیاط واجب، مکارم [فتوا]).(2)

2.2. وجوب زکات فطره افراد نان خور

آیا در وجوب زکات فطره افراد نان خور، شرایط خاصی لازم است؟

خیر، انسان باید فطریه کسانی راکه درغروب، یا مغربِ شب عید فطر [برحسب اختلاف فتاوا] نان خور او هستند؛ پرداخت نماید و تفاوتی ندارد کوچک باشند یا بزرگ، مسلمان باشند یا کافر،

1- عروه الوثقی، ج2، شرایط وجوب زکات فطره؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلهٔ1؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1991 و 1993 و 1998 و 1999.

2- عروه الوثقی، ج2، شرایط وجوب زکات فطره؛ خویی و تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره.

دادنِ نفقه وخرج آنها بر او واجب باشد یا نه، در شهر او باشند یا شهری دیگر (مشهور).(1)

3.2. وجوب زکات فطره بر کافر

آیا کافر واجب است زکات فطره بپردازد؟

در وجوب پرداخت زکات فطره، مسلمان بودن شرط نیست؛ بنابراین بر کافر نیز واجب است و چنانچه کافر بعد از غروب شب عید فطر، مسلمان شود، زکات فطره از اوساقط می شود و پرداخت زکات فطره بر او واجب نیست (مشهور).(2)

در وجوب زکات فطره بر کافر اشکال قوی است (آیت الله مکارم).(3)

زکات فطره، بر کافر واجب نیست (آیت الله خویی).(4)

4.2. وجوب زکات فطره بر مسلمان غیر شیعه

آیا پرداخت زکات فطره، بر مسلمانی که شیعه نیست، واجب می شود؟

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلۀ3؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1172؛ بهجت، وسیله النجاه، مسئلۀ1347؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1579.
2- عروه الوثقی، ج2، شرایط وجوب زکات فطره، مسئلۀ2؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1171.
3- عروه الوثقی، ج2، شرایط وجوب زکات فطره، مسئلۀ2.
4- عروه الوثقی، ج2، شرایط وجوب زکات فطره، مسئلۀ2؛ متن عروه و حاشیه ایشان به این صورت است: «لا یشترط فی وجوبها الإسلام، فتجب علی الکافر الخوئی: علی إشکال فیه، بل منع، کما فی زکاه المال»؛ هرچند در منهاج الصالحین مسئلۀ1171 این چنین آمده است: «إذا أسلم الکافر بعد الهلال سقطت الزکاه عنه.»

بله، حتّی مسلمانی که شیعه نبوده و بعد از زمان وجوبِ[1] زکات فطره شیعه شود؛ فطریه از او ساقط نمی شود و باید آن را بپردازد (مشهور).[2]

1- غروب یا مغرب بر حسب اختلافی که نسبت به زمان وجوب زکات فطره وجود دارد.

2- عروه الوثقی، ج2، شرایط وجوب زکات فطره، مسئلۀ2؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1171.

ص: 25

فصل سوم: زمان زکات فطره

اشاره

1.3. وقت وجوب زکات فطره

شب عید از چه زمانی شروع می شود؟

از غروب آفتابِ شب عید فطر (حضرت امام، آیات عظام اراکی، خویی، تبریزی، فاضل، بهجت، سیستانی، وحید، مکارم، نوری).(1)

مغربِ شب عید فطر (آیات عظام گلپایگانی، صافی).(2)

وقت وجوب زکات فطره چه زمانی است؟

وقت وجوب زکات فطره، با داخل شدن شب عید فرا می رسد؛ درحالیکه فرد نیز جامع شرایط وجوب باشد(3)؛ البته نسبت به اینکه وجود شرایط، لحظه ای قبل از غروب و یا مقارن با غروب هم کافی است یا خیر، فتاوی متفاوت است که بیان می شود (مشهور).(4)

آیا جمع شدن شرایط وجوب، لحظه ای قبل از شب عید فطر(5)، برای اثبات وجوب زکات فطره لازم است؟ یا اینکه در صورت جمع شدن شرایط وجوب، مقارن و یا بعد از شب عید فطر، بازهم زکات فطره واجب می شود؟

1. اگر شرایط وجوب، لحظه ای قبل از شب عید فطر باشد؛ پرداخت زکات فطره واجب است

1- امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، مسئلهٔ2؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1991.
2- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1991.
3- نک: وجوب زکات فطره، ص7.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئلهٔ6؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی وقت وجوبها؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، کتاب الزکاه، زکاهالفطره؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1991.
5- با توجه به اختلافاتی که در زمان شروع شدن شب عید وجود دارد.

(مشهور).(1)

2. اگر شرایط وجوب مقارن با شب عید فطر باشد:

پرداخت زکات فطره لازم است (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، فاضل، بهجت، صافی، نوری).(2)

پرداخت زکات فطره بنابراحتیاط واجب است (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی).(3)

پرداخت زکات فطره لازم نیست (حضرت امام، آیات عظام مکارم، وحید).(4)

3. اگر شرایط وجوب بعد از شب عید فطر باشد:

درصورت تحقق شرایط بعد از غروب، تا زمان باقی بودن وقت زکات فطره، پرداخت زکات بنابر احتیاط واجب لازم است (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی).(5)

پرداخت زکات لازم نیست (مشهور).(6)

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئلهٔ6؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلهٔ2؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، کتاب الزکاه، زکاهالفطره؛ بهجت، وسیلهالنجاه، وقت وجوب زکات فطره، مسئلهٔ1346 و 1358؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1592؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1593.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئلهٔ6؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، کتاب الزکاه، زکاه الفطره؛ بهجت، وسیله النجاه، ج1، وقت وجوب زکات فطره، مسئلهٔ1346 و 1358؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1592؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1593.
3- خویی و تبریزی و سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، کتاب الزکاه، زکاه الفطره.

4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئلۀ6؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلۀ2؛ وحید، منهاج الصالحین، ج2، کتاب الزکاه، زکاهالفطره.

5- خویی و تبریزی و سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، کتاب الزکاه، زکاهالفطره.

6- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئلۀ6؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فیمن تجب علیه، مسئلۀ2؛ وحید، منهاج الصالحین، ج2، کتاب الزکاه، زکاهالفطره؛ بهجت، وسیله النجاه، ج1، وقت وجوب زکات فطره، مسئلۀ1346 و 1358.

2.3. زمان پرداخت زکات فطره

ابتدای زمان وجوب پرداخت زکات فطره چه زمانی است؟

1. بعد از اثبات حلول ماه شوال می توان آن را کنار گذاشت (رهبر معظم انقلاب).(1)

2. شب عید فطر است (حضرت امام،آیات عظام اراکی، نوری).(2)

3. ابتدای زمان وجوب پرداخت زکات فطره بنابر مشهور شب عید فطر است (آیت الله سیستانی).(3)

4. بنابر احتیاط واجب، شب عید فطر است؛ هرچند بنابر احتیاط واجب، بعد از طلوع فجر روز عید نیت وجوب نماید (آیات عظام گلپایگانی، صافی).(4)

5. روز عید است (آیت الله مکارم).(5)

6. طلوع فجر، روز عید است (آیات عظام خویی، تبریزی).(6)

7. بنابر احتیاط واجب، قبل از طلوع فجرِ روز عید پرداخت نشود (آیت الله بهجت).(7)

8. بنابر احتیاط لازم طلوع خورشید روز عید

1- پایگاه اطلاع رسانی دفترمقام معظم رهبری به نشانی: Leader.ir.www، احکام روزه، سؤال234.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها.
3- سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، زکاه الفطره، قبل از مسئلۀ1179.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1592؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1593 و 1594.
5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها.

6- خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، زکاه الفطره، قبل از مسئلۀ1179.
7- بهجت، وسیله النجاه، ج1، وقت وجوب زکات فطره، مسئلۀ1358.

است، نه اذان صبح روز عید (آیت الله وحید).(1)

انتهای پرداخت زکات فطره چه زمانی است؟

1. کسی که در نماز عید حاضر شود:

الف. باید قبل از نماز آن را پرداخت کند (آیات عظام مکارم، زنجانی).(2)

ب. بنابر احتیاط، قبل از نماز آن را پرداخت نماید و یا آن را از مال خود جدا نماید

(رهبر معظم انقلاب، آیات عظام گلپایگانی، خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، صافی).(3)

ج. بنابر احتیاط، قبل از نماز آن را پرداخت کند (حضرت امام و آیات عظام اراکی، فاضل، بهجت، نوری).(4)

2. کسی که در نماز عید حاضر نشود:

الف. تا قبل از زوال روز عید فطر، زکات فطره را پرداخت نماید(5) (مشهور).(6)

1- وحید، منهاج الصالحین، ج2، زکاه الفطره، قبل از مسئلۀ1179.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2029.
3- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال234؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، کتاب الزکاه، زکاه الفطره، قبل از مسئلۀ1179؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ37؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2029.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها؛

بهجت، وسیله النجاه، ج1، وقت وجوب زکات فطره، مسئلۀ1358؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2029.

5- حکم عزل (کنار گذاشتن) زکات فطره برای اینکه آن را بعداً به مستحق برساند، خواهد آمد.

6- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، کتاب الزکاه، زکاهالفطره، قبل از مسئلۀ1179؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2029.

ب. بنابر احتیاط واجب، در روز عید زکات را پرداخت نماید (آیت الله زنجانی).(1)

3.3. پرداخت زکات فطره قبل از عید فطر

آیا می توان زکات فطره را در ماه رمضان یا قبل از آن پرداخت کرد؟

1. قبل از ماه رمضان صحیح نیست (مشهور).(2)

2. در میان ماه رمضان:

الف. احتیاط واجب، پرداخت نکند (حضرت امام، آیات عظام فاضل، بهجت، مکارم، نوری).(3)

ب. جایز است هرچند بنابر احتیاط مستحب به عنوان قرض انجام دهد (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی، وحید).(4)

ج. جایز است (آیات عظام گلپایگانی، صافی، زنجانی).(5)

1- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2029.
2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال236؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ مسئلۀ1؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2025.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها، مسئلۀ1؛ وسیله النجاه، وقت وجوب زکات فطره، مسئلۀ1359؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2025.
4- خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، مسئلۀ1179.
5- عروه الوثقی، فی زکاه الفطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ1؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1593؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1594؛ شبیری، توضیح المسائل، مسئلۀ2033.

4.3. پرداخت زکات فطره

بعنوان قرض آیا می توان قبل از وجوب زکات فطره، آن را به عنوان قرض پرداخت نمود و بعد از وجوب طلب خویش را به عنوان زکات فطره محاسبه نمود؟

بله، در ماه رمضان و یا قبل از آن می توان به قصد قرض مقدار زکات فطره را پرداخت نمود و بعد از اینکه زکات فطره واجب شد و فقیر هنوز استحقاق دریافت زکات فطره را دارا باشد طلب را بابت زکات فطره حساب کرد (مشهور).(1)

5.3. کنار گذاشتن و تأخیر در ادا زکات فطره

آیا تأخیر در پرداخت زکات فطره جایز است؟ درصورت جواز، آیا کنارگذاشتن (عزل) واجب است؟

1. اگر غرض عقلایی وجود داشته باشد، می توان پرداخت زکات فطره را به تأخیر انداخت؛ ولی باید آن را در زمان وجوب زکات، کنار گذاشت؛ بنابراین اگر زکات فطره را برای پرداخت به فقیرمعیّنی کنار بگذارد و دسترسی به آن فقیر فعلاً ممکن نباشد، مثلا فقیر مسافرت باشد، می تواند پرداخت زکات فطره را به تأخیر

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال236؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ مسئلۀ1؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، کتاب الزکاه، زکاه الفطره، مسئلۀ1179؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2025.

بیاندازد (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی، وحید).(1)

2. می توان پرداخت زکات فطره را به تأخیر انداخت مخصوصاً با وجود بعضی از مرجحات؛ ولی باید آن را در زمان وجوب زکات، کنار گذاشت (حضرت امام، آیات عظام گلپایگانی، صافی).(2)

آیا می توان مقدار کمتر از حدّ واجب زکات فطره (یک صاع) را کنار گذاشت؟

بله، می توان مقدار کمتر از حدّ واجب زکات فطره را کنار گذاشت؛ درنتیجه آن مقدار کنار گذاشته شده، حکم معزول و مابقی آن حکم غیرمعزول را دارد (حضرت امام و آیات عظام گلپایگانی، اراکی، خویی، فاضل، مکارم، نوری).(3)

آیا می شود زکات فطره را با تأخیر، در عید غدیر به مستحقّین داد؟

با وجود مستحق، نگه داشتن آن تا عید غدیر جایز نیست (آیت الله گلپایگانی).(4)

6.3. ضامن بودن فرد بخاطر تأخیر در پرداخت زکات فطره

اگر انسان زکات فطره را کنار بگذارد و قبل از پرداخت تلف شود، آیا فرد ضامن زکات فطره است؟

1- 2. خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، قبل از مسئلهٔ1179.
2- امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ مسئلهٔ2؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1596؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1595.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلهٔ2.
4- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 1، ص422، سؤال5.

1. اگر تمکّن پرداخت داشته است:

الف. ضامن است (حضرت امام و آیات عظام گلپایگانی، اراکی، فاضل، مکارم، نوری).(1)

ب. ضامن است و باید عوض آن را بدهد. همچنین اگر غرض صحیحی برای تأخیرداشته، مثلاً فقیر معیّنی را در نظرداشته، یا می خواسته تدریجاً به فقرا بدهد؛ بنابر احتیاط واجب ضامن است (آیت الله سیستانی).(2)

ج. در صورت افراط و تفریط ضامن است و بجز این، ضامن بودن محل اشکال است (آیت الله خویی).(3)

2. اگر تمکّن پرداخت نداشته است:

درصورت عدم افراط و تفریط فرد ضامن نیست (حضرت امام،آیات عظام گلپایگانی، اراکی، خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری).(4)

7.3. وظیفه شخصی که زکات فطره را پرداخت نکرده است

وظیفه فردی که موقع وجوب زکات فطره آن را نپرداخته چیست؟

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ3.
2- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ41 و زکات مال مسئلۀ193 و 194.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ3.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ3؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ41 و زکات مال مسئلۀ195. (تذکر: قید عدم افراط و تفریط را گلپایگانی، اراکی، خویی، فاضل و مکارم ذکر نکرده اند؛ ولی بدیهی است که مال زکات فطرۀ کنار گذاشته شده، امانت محسوب می گردد و عدم ضمان در وقتی است که امین در نگهداری آن کوتاهی نکرده باشد).

1. اگر عزل نکرده (کنار نگذاشته):

الف. باید فطریه را بدون نیّت ادا و قضا پرداخت کند (رهبر معظم انقلاب و آیات عظام گلپایگانی، اراکی، صافی).(1)

ب. احتیاط واجب، فطریه را بدون نیت ادا و قضا پرداخت کند (حضرت امام و آیات عظام فاضل، سیستانی، وحید، مکارم، نوری).(2)

ج. فطریه ساقط نمی شود و باید آن را بپردازد؛ هرچند احتیاط مستحب است آن را به قصد ما فی الذمه (أعمّ از ادا و قضا) پرداخت نماید (آیت الله تبریزی).(3)

ح. فطریه ساقط می شود؛ هرچند احتیاط مستحب، به قصد قربت مطلقه پرداخت نماید (آیت الله خویی).(4)

خ. احتیاط مستحب، قضا نماید (آیت الله بهجت).(5)

د. معصیت کرده و به احتیاط مستحب بدون

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال239؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1593؛ صافی، هدایهالعباد، ج1، مسئلۀ1592؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2031.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، قبل از مسئلۀ1179؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2031؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2048.
3- تبریزی، صراط النجاه، ج1، ص494 تا 495؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، زکاه الفطره، قبل از مسئلۀ1179؛ تبریزی، توضیح المسائل، مسئلۀ2039.

4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ خویی، منهاج الصالحین، ج1، زکاه الفطره، قبل از مسئلهٔ1179؛ موسوعه الخوئی، ج 24، ص472 «أنّ الأقوی عدم الوجوب بعد الوقت و إن کان الإخراج أحوط بأن یأتی به بالعنوان الجامع بین الصدقه الواجبه أو المستحبّه، لا الجامع بین الأداء و القضاء.»

5- بهجت، توضیح المسائل، مسئلهٔ1594.

نیّت ادا یا قضا فطره را بدهد (آیت الله زنجانی).(1)

2. اگر عزل کرده (کنار گذاشته است):

الف. آن را به عنوان زکات پرداخت نماید (مشهور)(2) و هنگام پرداخت، نیت فطره نماید (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، مکارم، زنجانی، نوری).(3)

ب. احتیاط واجب، نیت فطره نماید (حضرت امام و آیات عظام گلپایگانی، فاضل، صافی).(4)

ج. احتیاط مستحب، نیت فطره بودن را تجدید نماید (آیت الله اراکی).(5)

1- زنجانی، توضیح المسائل، مسئلۀ2039.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی وقت وجوبها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2030.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ2؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2030؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2047؛ نوری، توضیح المسائل، مسئلۀ2026 (نک: خویی در حاشیه بر عروه احتیاط مستحب و نوری در رسالۀ فارسی، احتیاط واجب دارند).
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ2؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2030؛ (نک: گلپایگانی در حاشیه بر عروه احتیاط مستحب دارند).
5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ2؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2030.

ص: 37

فصل چهارم: احکام زکات فطره

اشاره

1.4. ساقط شدن زکات فطره

آیا شخصی که شرایط وجوب زکات را دارد؛ اما نان خور فرد دیگری محسوب می شود و آن فرد هم پرداخت نماید، زکات فطره اش ساقط است؟

بله، زکات فطره ساقط می شود (مشهور).(1)

2.4.فردی که نان خور دونفر است

اگر شخصی نان خور دونفر باشد، زکات فطره او بر چه کسی واجب است؟

زکات فطره او بر هر دونفر به طوری که بین آن دو تقسیم شود، واجب است و اگر یکی از آن دو فقیر باشد، دیگری باید سهم خود را بپردازد (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، خویی، تبریزی، مکارم، نوری). (حضرت امام و آیات عظام فاضل، سیستانی و وحید: احتیاط واجب).(2)

3.4. نان خور فرد دیگری شدن در شب عید فطر

اگر انسان نان خور فردی باشد و پیش از شب عید فطر(3)، نان خور فرد دیگری شود،

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلهٔ2؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فیمن تجب علیه، مسئلهٔ4؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، مسئلهٔ1174؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1581؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1582؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2005.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلهٔ10 و 11؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، مسئلهٔ1176.
3- با توجه به اختلافاتی که در زمان شروع شدن شب عید وجود دارد.

فطریه او بر چه کسی واجب است؟

فطریه برکسی که فعلاً نان خور اوست، واجب است؛ مثلاً اگر دختر پیش از غروب آفتاب شب عید به خانه شوهر برود، باید شوهرش فطریه او را بدهد (مشهور).(1)

4.4. عدم پرداخت زکات فطره فرد توسّط شخصی که بر او واجب است

اگر فطریه فرد بر شخصی واجب باشد؛ اما آن شخص فطریه را از روی عصیان یا نسیان نپردازد، تکلیف چیست؟

1. چنانچه شرایط وجوب زکات فطره در انسان وجود داشته باشد، بنابر احتیاط واجب فطریه بر خودش لازم می گردد (آیات عظام سیستانی، مکارم).(2)

2. در مواقعی مثل نسیان که تکلیف واقعاً ساقط می شود، بنابر احتیاط واجب فطریه بر خود فرد لازم می گردد و در غیر این صورت چنانچه شرایط وجوب زکات فطره در فرد وجود داشته باشد، بنابر احتیاط مستحب فطریه بر خودش لازم می شود (آیت الله خوئی).(3)

3. چنانچه شرایط وجوب زکات فطره در انسان وجود داشته باشد، بنابر احتیاط مستحب فطریه بر خود انسان لازم می شود (حضرت امام،

1- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2004.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ2؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، مسئلۀ1174؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ3.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ2؛ خویی، منهاج الصالحین، ج1، زکاه الفطره، مسئلۀ1174.

مقام معظم رهبری، آیات عظام گلپایگانی، اراکی، خویی، تبریزی، فاضل، وحید، نوری)[(1)]

اگر فطریه انسان بر شخصی واجب باشد، اما آن شخص فطریه را به خاطر فقر نپردازد، تکلیف انسان چیست؟

1. فطریه ساقط می شود (حضرت امام، مقام معظم رهبری، آیات عظام فاضل، نوری).[(2)]

2. چنانچه شرایط وجوب زکات فطره در انسان وجود داشته باشد، بنابر احتیاط واجب فطریه بر خود انسان لازم می شود (آیات عظام گلپایگانی، صافی، وحید).[(3)]

3. چنانچه شرایط وجوب زکات فطره در انسان وجود داشته باشد، فطریه بر خود انسان لازم می شود (آیات عظام اراکی، خویی، تبریزی، سیستانی، مکارم).[(4)]

اگر انسان نان خور دونفر باشد به گونه ای که زکات فطره او بین آن دو نفر تقسیم شود درصورتی که یکی از آن دو یا هر دوفقیر باشند، تکلیف زکات فطره انسان چه می شود؟

1. اگر یکی از آن دو فقیر باشد:

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلهٔ2؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فیمن تجب علیه، مسئلهٔ4؛ تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، مسئلهٔ1174؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلهٔ2؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، المقصد الثانی فی زکاه الابدان، القول فیمن تجب علیه، مسئلهٔ4؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلهٔ2؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1581؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1582؛ وحید، منهاج الصالحین، ج2، زکاهالفطره، مسئلهٔ1174.

4- عروه الوثقى، ج2، زكات فطره، فصل فيمن تجب عنه، مسئلۀ2؛ خويى و تبريزى و سيستانى، منهاج الصالحين، زكاه الفطره، مسئلۀ1174.

الف. دیگری باید سهم خود را بپردازد (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، خویی، تبریزی، مکارم، نوری).(1)

ب. بنابر احتیاط واجب، دیگری سهم خود را بپردازد (حضرت امام و آیات عظام فاضل، سیستانی، وحید).(2)

ج. بنابر احتیاط واجب، لازم است انسان سهم خویش را از فطریه بپردازد (آیت الله سیستانی).(3)

2. درصورتی که هردونفر، فقیر باشند:

فطریه از هردونفر ساقط است و نسبت به وجوب آن بر انسان، حکم مسأله قبل را دارد (حضرت امام و آیات عظام گلپایگانی، اراکی، خویی، تبریزی، فاضل، سیستانی، وحید، مکارم، نوری).(4)

5.4. تحقیق در پرداخت زکات فطره

اگر زکات فطره انسان برعهده شخص دیگری باشد، آیا باید از پرداخت فطریه مطمئن شد؟

درصورتی که اداء زکات فطره برعهده شخص دیگری است، بر مکلّف تحقیق و تفحص لازم نیست (رهبر معظم انقلاب).(5)

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ10 و 11؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکاه الفطره، مسئلۀ1176.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ10 و 11؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلۀ7.
3- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ17.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ10 و 11؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکاهالفطره، مسئلۀ1176.
5- موسوعه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.

6.4. وکالت دادن به افراد جهت پرداخت زکات فطره

آیا برای پرداخت زکات فطره، می توان وکیل گرفت؟

بله، وکالت دادن به دیگران جهت پرداخت فطریه مانعی ندارد (مشهور).(1)

آیا شخصی که زکات فطره عدّه ای بر او واجب است، می تواند پرداخت آن را به همان افراد واگذار کند؟

1. می تواند آنها را با شرط اینکه مورد وثوق در ادا نمودن زکات فطره باشند، وکیل در پرداخت از مال خود کند، یا به آنها اذن در تبرّع بدهد (حضرت امام، مقام معظم رهبری، آیات عظام خویی، فاضل، مکارم، نوری).(2)

2. می تواند و چنانچه یقین یا اطمینان داشته باشد که فطریه را می دهند، لازم نیست خودش فطریه آنها را بپردازد (آیت الله سیستانی).(3)

3. می تواند آنها را با شرط اینکه مورد وثوق در ادا نمودن زکات فطره باشند، وکیل در پرداخت از مال خود کند؛ اما اذن در تبرع اشکال دارد (آیت الله گلپایگانی).(4)

4. می تواند آنها را وکیل در پرداخت از مال خود کند یا به آنها اذن در تبرّع بدهد (آیت الله اراکی).(5)

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، استفتائات روزه، سؤال238؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ5 و6.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلۀ9؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.
3- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ20.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلۀ9.
5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلۀ9.

7.4. زکات فطره فقیر و خانواده اش

وظیفه فقیر در پرداخت زکات فطره خودش چیست؟

زکات فطره بر فقیر واجب نیست؛ امّا مستحب است زکات فطره را بدهد (مشهور).(1)

وظیفه فقیر نسبت به زکات فطره خانواده اش چیست؟

1. زکات فطره بر فقیر واجب نیست و چنانچه بخواهد فطره آنها را بدهد، می تواند به قصد فطره یک صاع را به یکی از عیالاتش بدهد و او هم به همین قصد به دیگری بدهد و همچنین تا به نفر آخر برسد و بهتر است نفر آخر چیزی را که می گیرد به کسی بدهد که از خودشان نباشد (مشهور).(2)

2. اگر یکی از آنها صغیر یا مجنون باشد:

الف. احتیاط آن است که او را در دوردادن زکات فطره داخل نکنند و چنانچه ولی صغیر از طرف او قبول نماید باید آن زکات فطره را به مصرف صغیر برساند نه اینکه از طرف او به

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال228؛ عروه الوثقی، ج2، فصل فی شرائط وجوبها، مسئلهٔ4؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلهٔ1؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلهٔ1170؛ فاضل، الاحکام الواضحه، زکات فطره، مسئلهٔ1197؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2002.

2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال228؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئلهٔ4؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلهٔ1؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلهٔ1170؛ فاضل، الاحکام الواضحه، زکات فطره، مسئلهٔ1197؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2002.

دیگری بدهد (حضرت امام).(1)

ب. ولیّ او به جای او بگیرد و بعد به شخص دیگری بدهد (آیت الله مکارم).(2)

ج. ولیّ او به جای او بگیرد و از ناحیه او اعطاء کند (آیت الله اراکی).(3)

د. ولیّ او به جای او بگیرد و احتیاط واجب آن است که چیزی را برای صغیر گرفته به کسی ندهد (گلپایگانی، فاضل، صافی، نوری، زنجانی[احتیاط مستحب]).(4)

ه. ولیّ او به جای او بگیرد و احتیاط مستحب آن است که به قصد او نگیرد؛ بلکه برای خودش بگیرد و از طرف او صدقه بدهد (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی، وحید).(5)

ی. ولیّ اگر به جای او می گیرد، احتیاط واجب آن است که چیزی را برای صغیر گرفته به کسی ندهد (آیات عظام خویی، تبریزی، وحید).

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئلهٔ4؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلهٔ1؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2002.
2- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2002؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئلهٔ1698.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئلهٔ4؛ فاضل، الاحکام الواضحه، زکات فطره، مسئلهٔ1197؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2002.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئلهٔ4؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2002.
5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئلهٔ4؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلهٔ1170؛ خویی، توضیح المسائل، مسئلهٔ2010؛ تبریزی، توضیح المسائل، مسئلهٔ2010؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ2019.

8.4.زکات فطره فردی که بدهکاری دارد

آیا زکات فطره بر کسی که مخارج سال خود و عیالاتش را دارد، امّا بدهکار است و نمی تواند آنها را پرداخت کند، واجب است؟

1. زکات فطره بنا بر احتیاط، واجب است (آیت الله خویی).(1)

2. زکات فطره بر او واجب نیست (آیات عظام اراکی، مکارم).(2)

3. اگر بدهکاری مربوط به امسال باشد، زکات فطره بر او واجب نیست (حضرت امام و آیات عظام گلپایگانی، فاضل، نوری).(3)

9.4. زکات فطره کسی که فعلاً خرج سال را ندارد

آیا زکات فطره بر کسی که فعلاً خرج سال را ندارد؛ ولی به تدریج به دست می آورد، واجب است؟

اگر غیر از آنچه خرج می کند، با قرض کردن و مانند آن بتواند زکات فطره را بدهد؛ به طوری که نظم امور او برهم نخورد و موجب حرج و اجحاف نباشد، بنابراحتیاط واجب باید زکات فطره را بدهد (آیت الله بهجت).(4)

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها.
4- بهجت، توضیح المسائل، مسئلة1563؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3324.

10.4. زکات فطره شخص متمکنی که هنگام وجوب زکات فطره، مالی برای پرداخت ندارد

تکلیف شخص متمکّنی که در روز عید فطر، مال یا وجه نقدی برای پرداخت زکات فطره ندارد، چیست؟

1. می تواند جنسی را هرچندکه زیادتر از زکات قیمت دارد، به عنوان شراکت اهل زکات کنار بگذارد؛ مثلاً ساعت یا لباس و... و بعداً با اطمینان به رضایت آنها سهمشان را بپردازد یا اگر می تواند قرض خالی از حرج و اجحاف کند (آیت الله بهجت).(1)

2. اگر غنی شود با تمکّن از قرض، قرض نمودن لازم است؛ مگراین که تحمّل منّت قرض، حرج باشد، در این صورت صبر کند تا اموال خود را دریافت نماید؛ ولی در موقع پرداخت، نیّت ادا و قضا نکند و بقصد قربت مطلقه بدهد (آیت الله گلپایگانی).(2)

11.4. زکات فطره همسری که در عقد است

زکات فطره همسری که در عقد است، بر عهده کیست؟

اگر نان خور پدر است، بر عهده پدر می باشد؛ امّا اگر نان خور همسرش باشد بر عهده شوهر است، خواه دائم باشد یا موقت و خواه واجب

1- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3388.
2- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 1، ص421، سؤال2 و3.

النفقه باشد یا نه؛ مثلاً ناشزه باشد (مشهور).(1)

12.4. زکات فطره همسری که در عدّه است

زکات فطره زنی که طلاق رجعی(2) یا بائن داده شده، بر عهده چه کسی است؟

اگر زن نان خور شوهر حساب شود؛ مثلاً در خانه شوهر مانده و شوهرش خرجی او را می دهد، پرداخت زکات فطره بر شوهر لازم است؛ امّا اگر شوهر مخارج او را نمی دهد، درصورتی که نان خور شخص دیگری مثل پدر است، بر عهده پدرش می باشد و اگر نان خور شخصی محسوب نمی شود، در صورت جمع شدن شرائط بر عهده خودش است (مشهور).(3)

13.4. زکات فطره زن ناشزه

زنی که از تمکین شوهر خودداری می کند، آیا زکات فطره او از شوهرش برداشته می شود؟

خیر، باید شوهرش زکات فطره او را بدهد؛ مگرآن که نان خور شخص دیگری باشد (مشهور).(4)

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب علیه، مسئلۀ1؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلۀ6؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1175؛ الاحکام الواضحه، المبحث الرابع، زکات فطره، مسئلۀ1201؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2008.
2- در طلاق رجعی، نفقه زن در ایام عده بر شوهر واجب می باشد؛ ولی در طلاق بائن، زن نفقه ندارد.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، باب فیمن تجب علیه، مسئلۀ19.
4- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال230؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، باب فیمن تجب علیه، مسئلۀ3.

14.4. زكات فطره زنی كه شوهرش خرجی او را نمی دهد

زكات فطره زنی كه شوهرش خرجی او را نمی دهد، بر عهده چه كسی است؟

زنی كه شوهرش مخارج او را نمی دهد؛ چنانچه نان خور شخص دیگری باشد، فطره اش بر آن شخص واجب است و اگر نان خور شخص دیگری نیست، در صورت جمع شدن شرائط بر عهده خودش است (مشهور).(1)

15.4. زكات فطره زن تأمین كننده مخارج زندگی

اگر زن جهت نیاز شوهرش در تأمین مخارج زندگی كمك كند، چه كسی باید زكات فطره آنها را بدهد؟

اگر زن نان خور شوهر محسوب شود، باید شوهرش درصورت توانایی زكات فطره خود و همسرش را بدهد و اگر زن نان خور شوهر و شخص دیگری نباشد، باید خودش زكات فطره اش را بدهد (رهبر معظم انقلاب).(2)

16.4. زكات فطره بچه شیرخوار

زكات فطره طفلی كه از مادر یا دایه شیر می خورد، بر عهده كیست؟

فطریه طفلی كه از مادر یا دایه شیر می خورد،

1- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2008.
2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احكام روزه، سؤال229.

به عهده کسی است که مخارج مادر یا دایه را می دهد؛ ولی اگر مادر یا دایه مخارج خود را از اموال طفل برمی دارند، فطریه طفل بر کسی واجب نیست (مشهور).(1)

17.4. زکات فطره حمل (جنین)

آیا فرزندی که هنوز متولد نشده، زکات فطره دارد؟

جنینی که در رحم مادر قرار دارد، زکات فطره ندارد؛ مگر آنکه قبل از غروب آفتاب شب عید متولّد شود و نان خور محسوب گردد که در این صورت، زکات فطره اش واجب است و اگر نوزاد متولّد شده، نان خور کسی نباشد؛ مثلاً به نوزاد ارثی رسیده و نفقه اش از همان اموال تأمین می شود، فطریه طفل بر کسی واجب نیست (مشهور).(2)

نکته: اگر نوزاد بعد از غروب آفتاب در شب عید فطر متولّد شود و نان خور به حساب آید، بنابر احتیاط لازم، باید زکات فطره او پرداخت شود (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی).(3)

1- عروه الوثقی، ج2، فصل فی من تجب عنه، مسئلهٔ12؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2010؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ2027.
2- عروه الوثقی، ج2، فصل فی من تجب عنه، مسئلهٔ12؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلهٔ3؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلهٔ1175؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2003.
3- خویی و تبریزی و سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، کتاب الزکاه، زکاه الفطره؛ جزوه.

18.4. زکات فطره صغیر یا مجنون زکات فطره

صغیر یا مجنون برعهده چه کسی است؟

اگر نان خور شخص خاصی است، برعهده اوست و اگر نان خور شخص خاصی نیست؛ مثلاً ولیّ او از اموال خود او خرج می کند، زکات فطره از خود و ولیّ او ساقط می شود (حضرت امام و آیات عظام گلپایگانی، اراکی، خویی، فاضل، مکارم، نوری).(1)

19.4. زکات فطره اجیر

آیا زکات فطره اجیر بر مستأجر می باشد؟

1. اگر در ضمن عقد اجاره شرط شود که نفقه اجیر را مستأجر بدهد و مستأجر هم نفقه اجیر را پرداخت نماید، زکات فطره اجیر بر مستأجر می باشد؛ امّا اگر شرط کند که مقداری از مخارج او را بدهد؛ مثلاً پولی برای مخارجش بدهد، دادن زکات فطره اجیر بر مستأجر واجب نیست(مشهور).(2) (آیت الله وحید: به عنوان نفقه نباشد.)

2. اگر نفقه جزئی از مخارج کار باشد، مثل آنچه در هتل ها و رستوران ها متعارف است و کارکنانی که اجیر کارفرما می باشند، از غذایی که توسّط کارفرما تهیه شده استفاده می کنند و غذای مذکور جزء حقوق (حق الزحمه) آنان

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلۀ4.

2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب علیه، مسئلۀ16؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، سؤال2012؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2029.

محسوب می شود، زکات فطره آنان بر عهده خودشان است نه صاحب کار (آیت الله مکارم).(1)

3. آنچه در هتل ها، مهمان خانه ها، رستوران ها و مانند آن که معمول و متعارف است و کارکنانی که اجیر کارفرما می باشند، از غذایی که توسّط کارفرما تهیه شده استفاده می کنند و غذای مذکور جزء حقوق (حق الزحمه) آنان محسوب می شود، زکات فطره آنان بر عهده خودشان است نه صاحب کار. همچنین اگر در ضمن عقد اجاره، اجیر با کارفرما شرط نماید که کارفرما علاوه بر پرداخت مال الاجاره، باید مخارج او را نیز بدهد، در این صورت نیز زکات فطره فرد بر عهده خود اوست؛ امّا درصورتی که مخارج اجیر به عنوان حقوق یا شرط ضمن عقد بر عهده کارفرما نباشد؛ لکن کارفرما مخارج اجیر را ارفاقاً بپردازد به طوری که فرد مذکور، نان خور کارفرما محسوب شود هر چند به طور موقّت(2)، باید فطریه او را بدهد (آیت الله سیستانی).(3)

20.4. زکات فطره دانشجو، سرباز و زندانی

فطره دانشجو، سرباز و زندانی و مانند اینها که دولت خرجی آنها را می دهد، به عهده چه کسی است؟

دولت تکلیف ندارد؛ درنتیجه این افراد اگر

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب علیه، مسئلۀ16؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، ذیل مسئلۀ2012.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب علیه، مسأله8.
3- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ10.

نان خور شخص خاصی مثل پدر هستند، زکات فطره بر آن شخص خاص لازم است و اگر شرائط در خودشان جمع است:

1. زکات فطره را خودشان بپردازند (حضرت امام، رهبر معظم انقلاب، آیات عظام گلپایگانی، فاضل، تبریزی، بهجت، سیستانی، نوری).(1)

2. بنابر احتیاط واجب، زکات فطره را خودشان بپردازند (آیات عظام مکارم، صافی).(2)

21.4. زکات فطره کسی که فوت شده است

زکات فطره کسی که فوت شده است، بر عهده چه کسی است؟

اگر فرد پیش از غروب شبِ عید فطر بمیرد، واجب نیست فطریه او و خانواده اش را از مال او بدهند (مشهور).(3)

اگر فرد بعداز غروب یا مغرب شب عید فطر(4)بمیرد:

1. باید فطریه او و خانواده اش را از مال او بدهند (حضرت امام، آیات عظام گلپایگانی، اراکی، فاضل، مکارم، نوری).(5)

2. این که فطریه او و خانواده اش را از مال او

1- امام، استفتائات، ج1، ص345، سؤال17؛ تبریزی، استفتائات، ج1، سؤال780 و 781 و 792؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3331؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، سؤال641؛ گلپایگانی، مجمع المسائل، ج1، ص425، سؤال19؛ نوری، استفتائات، ج2، سؤال302؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلهٔ11؛ موسوعه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.
2- مکارم، استفتائات، ج1، سؤال369؛ صافی، جامع الاحکام، ج1، سؤال563.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلهٔ18؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلهٔ15.
4- با توجه به اختلافی که نسبت به زمان وجوب زکات فطره وجود دارد.

5- عروه الوثقى، ج2، زكات فطره، فصل فى من تجب عنه، مسئلۀ18.

بدهند، خالی از اشکال نیست و مراعات مقتضای احتیاط ترک نشود (آیت الله سیستانی).(1)

3. لازم نیست فطریه او و خانواده اش را از مال او بدهند (آیت الله خویی).(2)

22.4. ورود مهمان بعداز زمان وجوب زکات فطره

فطره مهمانی که در شب عید، بعداز وقت وجوب زکات فطره(3)آمده است، بر عهده چه کسی است؟

1. بر خود مهمان است (حضرت امام، آیات عظام گلپایگانی، اراکی، فاضل، بهجت، وحید، مکارم، صافی، نوری، زنجانی).(4)

2. اگر نان خور محسوب شده به احتیاط واجب بر عهده میزبان است و در غیر این صورت، بر عهده خود او است (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی).(5)

23.4. ورود مهمان قبل از زمان وجوب زکات فطره

فطره مهمانی که در شب عید فطر قبل از زمان وجوب زکات فطره با رضایت صاحبخانه

1- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلهٔ15.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلهٔ18.
3- غروب یا مغربِ شب عید فطر (با توجه به اختلافاتی که بحث آن گذشت).
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلهٔ3؛ فاضل، الاحکام الواضحه، مسئلهٔ1199؛ وحید، منهاج الصالحین، ج2، مسئلهٔ1172؛ توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلهٔ1997.
5- خویی و تبریزی و سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، مسئلهٔ1172.

آمده است و نزد وی افطار می کند، بر عهده چه کسی است؟

1. بر عهده میزبان است و انفاق فعلی کافی است (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، بهجت، صافی).(1)

2. اگر نان خورِ صاحبخانه به طور مطلق محسوب می شود، نه نان خور شب عید، بر عهده صاحبخانه است (آیت الله زنجانی).(2)

3. اگر نان خور صاحبخانه محسوب می شود بر عهده صاحبخانه است (حضرت امام، رهبر معظم انقلاب، آیات عظام اراکی، خویی، تبریزی، فاضل، سیستانی، وحید، مکارم).(3)

24.4. تعریف نان خور (مدت زمانی که به مهمان نان خور گفته می شود)

مهمان در چه صورت نان خور میزبان محسوب می شود؟

1. صدق انفاق فعلی کافی است (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، صافی، نوری).(4)

1- گلپایگانی، هدایه العباد، مسئلۀ1581؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3327؛ صافی، هدایه العباد، مسئلۀ1580؛ ذیل توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1995.

2- ذیل توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1995.

3- امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلۀ3؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1172؛ فاضل، الاحکام الوضحه، مسئلۀ1199؛ توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1997؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2012؛ موسوعه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.

4- گلپایگانی، هدایه العباد، مسئلۀ1581؛ صافی، هدایه العباد، مسئلۀ1580؛ ذیل توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1995.

2. فطره مهمان یک شبه بر عهده خود اوست (رهبر معظم انقلاب).(1)

3. یک امر عرفی است و عرفاً به مهمان یک شبه نان خور نمی گویند (آیت الله فاضل).(2)

4. مهمانی که تصمیم دارد مدتی نزد میزبان بماند (آیت الله مکارم:چهار یا پنج روز، کافی است).(3)

5. اگر قبل از غروب آفتاب وارد شود و تصمیم دارد مدتی طولانی نزد میزبان بماند (آیت الله زنجانی).(4)

6. مهمان بودن برای مدت کوتاهی کافی است، مثل مهمانی که شب عید را نزد میزبان می ماند (آیات عظام خویی، وحید).(5)

7. اگر یک روز در منزل صاحبخانه بماند نان خور محسوب می شود. همچنین اگر شب عید فطر یا دو سه شب قبل از آن آمده و تا روز عید فطر در خانه مانده، فطرهٔ او به عهدهٔ صاحب خانه است (آیت الله تبریزی).(6)

8. اگر مهمان شب در منزل میزبان بماند و میزبان هم امکانات رفاهی لازم را برایش فراهم نماید و متکفّل مخارج او شود؛ هرچند مهمان چیزی نخورد یا با غذای خودش افطار نماید

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال226.
2- فاضل، جامع المسائل، ج 2، ص187، سؤال37؛ موسوعه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.
3- ذیل توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلهٔ1995؛ مکارم، استفتائات، ج3، سؤال349.
4- ذیل توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلهٔ1995.
5- خویی و وحید، منهاج الصالحین، ج2، زکات فطره، مسئلهٔ1172.
6- تبریزی، استفتائات، ج1، سؤال777 و 778.

نان خور محسوب می شود (آیت الله سیستانی).(1)

9. ملاک وجوب فطریه مهمان بر میزبان، صدق مهمان در وقت مخصوص است؛ یعنی فطرهٔ کسی که پیش از برآمدن هلال ماه شوال مهمان شخص دیگری شده، بر میزبان واجب است؛ به شرط آنکه برای خوردن غذا به منزل او آمده باشد، هرچند بعداً مانعی پیش آید که نتواند غذا صرف کند (آیت الله بهجت).(2)

10. لازم است مهمان قصد داشته باشد مدتی(3) نزد میزبان باقی بماند تا به او نان خور گفته شود (حضرت امام).(4)

نکته: به طور کلی برای صدق نان خور بودن مهمان و وجوب زکات فطره بر میزبان:

1. صدق انفاق فعلی کافی است (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، بهجت، صافی، نوری).

2. ماندن یک شب برای نان خورشدن کافی است (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی، وحید).

3. ماندن یک شب برای نان خورشدن کافی نیست (رهبر معظم انقلاب،آیات عظام فاضل، مکارم، زنجانی).

آیا به مهمانی که تنها برای افطاری دعوت

1- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلهٔ8.
2- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3334 و 3335.
3- ایشان مدت خاصی را مشخص نکرده اند و متن عروه به این صورت است: «و کذا تجب عن الضیف، بشرط صدق کونه عیالاً له و إن نزل علیه فی آخر یوم من رمضان، بل و إن لم یأکل عنده شیئاً، لکن بالشرط المذکور و هو صدق العیلوله علیه عند دخول لیله الفطر، بأن یکون بانیاً علی البقاء عنده مدّه و مع عدم الصدق تجب علی نفسه.»
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه.

شده و شب نمی ماند، نان خور صدق می کند؟

1. به مهمانی که تنها برای افطاری دعوت شده و شب نمی ماند، نان خور صدق نمی کند (رهبر معظم انقلاب، آیات عظام خویی، تبریزی، فاضل، سیستانی، وحید، مکارم، زنجانی).(1)

2. اگر پیش از برآمدن هلال ماه شوال مهمان شده است، فطره اش بر میزبان واجب است، به شرط آنکه برای خوردن غذا به منزل او آمده باشد، هرچند بعداً مانعی پیش آید که نتواند غذا صرف کند (آیت الله بهجت).(2)

3. ملاک وجوب فطریه مهمان بر میزبان این است که مهمان نان خور میزبان محسوب شود و آن با انفاق فعلی محقق می شود (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، صافی).(3)

25.4. شک در نان خور شدن

اگر فرد شک کند، آیا عرفاً نان خور کسی است که شب عید فطر مهمان او شده یا خیر، تکلیف زکات فطره او به عهده چه کسی است؟

1. احتیاط آن است که هر دو فطره را بدهند؛ ولی می توانند توافق کنند و یکی با اذن و وکالت دیگری به قصد فطره ای که واقعاً بر یکی از آنها است، بپردازد (آیت الله فاضل).(4)

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال225؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1172؛ ذیل توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1995؛ موسوعه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.

2- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3327.

3- گلپایگانی، هدایه العباد، مسئلۀ1581؛ صافی، هدایه العباد، مسئلۀ1580.

4- فاضل، جامع المسائل، ج3، ص217، سؤال677.

2. چنانچه یکی از آن دو با اجازه دیگری زکات فطره را به نیّت کسی که واقعاً زکات فطره برعهده اوست بدهد، کافی است و بر دیگری پرداخت مجدّد زکات فطره لازم نیست (آیات عظام سیستانی، زنجانی).(1)

26.4. اختلاف نظر مراجع مهمان و میزبان، در پرداخت زکات فطره

هرگاه میزبان مقلد مرجعی باشد که فطریه مهمان را برعهده میزبان نمی داند و مهمان نیز مقلد مرجعی است که فطریه مهمان را برعهده میزبان می داند، تکلیف فطریه مهمان چیست؟

1. برعهده هیچ کدام نیست (آیت الله مکارم).(2)

2. احتیاط آن است هردو، فطره را بدهند؛ ولی می توانند توافق کنند و یکی با اذن و وکالت دیگری به قصد فطره ای که واقعا برعهده یکی از آنها است، بپردازد (آیت الله فاضل).(3)

3. احوط آن است که مهمان فطره خود را بدهد و با فرض اینکه میزبان، با استناد به فتوای مجتهد خود فطره را پرداخت نمی کند، به عهده مهمان است (آیت الله اراکی).(4)

اگر میزبان مقلّد مرجعی است که فطریه مهمان را برعهده میزبان می داند و مهمان مقلد مرجعی است که فطریه مهمان را برعهده میزبان

1- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ19؛ ذیل توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1995.
2- استفتائات، ج3، سؤال351.
3- فاضل، استفتائات، ج3، ص215، سؤال 669؛ فاضل، جامع المسائل، ج3، ص217، سؤال677.
4- اراکی، استفتائات، زکات فطره، سؤال6.

نمی داند تکلیف زکات فطره چیست؟

1. هردو باید بپردازند و مانعی ندارد که یکی از آن دو از دیگری اجازه بگیرد، اصالتاً و نیابتاً فطریه را بپردازد (آیت الله مکارم).(1)

2. یکی با اذن دیگری بپردازد (آیت الله بهجت).(2)

27.4. خروج مهمان قبل از زمان وجوب زکات فطره

اگر مهمان چند روز در منزل میزبان بماند و نزدیک غروب شب عید فطر بیرون برود و بعد از مغرب و نماز برگردد، آیا فطریه او بر میزبان واجب می شود؟

1. بله، برعهده میزبان است (آیت الله گلپایگانی).(3)

2. فطرهٔ کسی که پیش از برآمدن هلال ماه شوال مهمان می شود، بر میزبان واجب است، به شرط آن که برای خوردن غذا به منزل او آمده باشد؛ حتی اگر مانعی پیش آید که نتواند غذا صرف کند (آیت الله بهجت).(4)

3. اگر پیش از مغرب از خانه بیرون رفته به طوری که در مغرب مهمان او حساب نمی شود، فطره او به عهده صاحبخانه نیست (آیت الله نوری).(5)

1- مکارم، استفتائات، ج3، سؤال352.
2- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3328.
3- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج1، ص424، سؤال11.
4- بهجت، استفتائات، ج2، مسئلهٔ3334.
5- نوری، استفتائات، ج1.

28.4. فرستادن غذا برای افراد در شب عید فطر

اگر شب عید فطر، فردی غذا هدیه دهد، آیا زکات فطره بر او واجب است؟

درصورتی که این نوع هدیه مستمر نبوده و صدق نان خور یا مهمان بر او نکند، فطره او بر هدیه دهنده واجب نیست، هر چند با مال او افطار کرده باشد (آیت الله بهجت).(1)

29.4. مهمانی گرفتن در شب عید فطر غیراز منزل

اگر شخصی شب عید فطر در مسجد یا سالن پذیرایی طعام دهد، آیا زکات فطرۀ آنها را باید پرداخت نماید؟

1. خیر، اگر صدق عیال یا مهمان نمی کند (آیت الله بهجت).(2)

2. بله، زکات فطرۀ آنها را پرداخت نماید (آیات عظام گلپایگانی، نوری).(3)

3. بله، اگر صدق عیال یا مهمان می کند (آیت الله اراکی).(4)

1- بهجت، توضیح المسائل، مسئلۀ1566؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3336.
2- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3339.
3- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 4، ص239، سؤال679، ص240، سؤال681؛ نوری، استفتائات، ج1، سؤال246.
4- اراکی، استفتائات، زکات فطره، سؤال2.

30.4. مهمانی گرفتن در شب عید فطر به طور مشترک

اگر دونفر شب عید فطر مهمان دعوت کنند، آیا زکات فطره مهمان به طور مساوی بین آن دو تقسیم می شود؟

در صورت وجوب، هرکدام سهم خود را می دهد (آیت الله بهجت).(1)

31.4. فطریهٔ دو خانواده که از غذای یکدیگر تناول کرده اند

دو خانواده شب عید فطر از غذای یکدیگر تناول می کنند، آیا فطریهٔ آنها به گردن دیگری می افتد؟

خیر (آیت الله بهجت).(2)

32.4. پرداخت زکات فطره بجای شخص دیگر

در صورت وجوب زکات فطره بر عهده دیگری، اگر شخص خودش زکات فطره را به صورت تبرعی بدهد آیا وجوب زکات فطره از آن فرد ساقط می شود؟

1. پرداخت زکات فطره بدون اذن:

الف. ساقط نمی شود (مشهور).(3)

ب. محل اشکال است و بنابر احتیاط واجب، ساقط نمی شود (حضرت امام و آیات عظام

1- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3340.
2- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3341.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلهٔ5 و 6؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2007.

بهجت، نوری).(1)

2. پرداخت زکات فطره با اذن:

الف. زکات فطره ساقط می شود (حضرت امام، مقام معظم رهبری، آیات عظام خویی، تبریزی، فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، زنجانی).(2)

ب. بنابر احتیاط واجب، ساقط نمی شود (آیت الله گلپایگانی).(3)

33.4. مهمانی که بدون رضایت صاحبخانه آمده است

زکات فطره مهمانی که شب عید، قبل از زمان وجوب و بدون رضایت صاحبخانه، آمده است و مدتی نزد او بوده، برعهده چه کسی است؟

1. برعهده صاحبخانه است (آیات عظام گلپایگانی، اراکی، بهجت، نوری).(4)

2. اگر نان خور صاحبخانه محسوب شود، برعهده میزبان و صاحبخانه است (حضرت امام، آیت الله سیستانی).(5)

1- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2007؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ5 و 6؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلۀ9.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ5 و 6؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئلۀ9؛ ذیل توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2007؛ تبریزی، استفتائات، ج1، ص162، سؤال782؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ18؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ5 و6.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ17؛ موسوعه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.
5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ17؛ توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1996؛ موسوعه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.

3. بنابر احتیاط واجب، برعهده صاحبخانه است (آیات عظام تبریزی، فاضل، صافی، مکارم، زنجانی).(1)

4. بنابر احتیاط واجب، زکات فطره را هم صاحبخانه و هم مهمان بدهد (آیت الله وحید).(2)

5. وجوب فطره بر صاحبخانه محلّ اشکال است و أظهر عدم وجوب است (آیت الله خویی).(3)

34.4. شخصی که از روی اکراه و جبر مهمان صاحبخانه شده است

زکات فطره شخصی که از روی اکراه و اجبار در شب عید فطر مهمان صاحبخانه شده است، برعهده چه کسی است؟

حکم مسأله قبل را دارد (مشهور).(4)

1- توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1996.
2- وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2013.
3- خویی، توضیح المسائل، مسئلۀ2004.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ17؛ توضیح المسائل مراجع ، ج2، مسئلۀ1996؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2013.

فصل پنجم: مصرف زكات فطره

اشاره

ص: 66

1.5. مصارف زکات فطره

زکات فطره چگونه مصرف می شود؟

1. زکات فطره را می توان، در هشت صورت مصارف زکات، استفاده نمود و احتیاط مستحب است به فقرای شیعه داده شود (حضرت امام، رهبر معظم انقلاب، آیات عظام اراکی، خویی، تبریزی، فاضل، بهجت، زنجانی، نوری).(1)

2. بنابر احتیاط واجب، زکات فطره فقط به فقرای شیعه داده شود (آیات عظام گلپایگانی، صافی، سیستانی، مکارم، وحید).(2)

گاهی بعضی از مؤسّسات خیریّه، افرادی را برای جمع آوری زکات فطره به نقاط مختلف شهر می فرستند و با آنان قرارداد می بندند، هر مقدار زکات فطره جمع آوری کردید؛ مثلاً 10 درصد زکات فطره را بابت، سهم العاملین علیها، به عنوان اجرت کار و حق الزحمه، قرار می دهند، آیا این کار جایز است؟

بنابر احتیاط واجب، مصرف زکات فطره فقط برای فقرا و مساکین می باشد؛ لذا مؤسّسات خیریّه چنین اختیاری ندارند (آیت الله سیستانی).(3)

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال245؛ عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، مصرف زکات فطره؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، مصرف زکات فطره، قبل از مسئلۀ1183؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2014.
2- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، مصرف زکات فطره؛ سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مصرف زکات فطره، قبل از مسئلۀ1183؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2014.
3- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، استفتائات، سؤال3.

2.5.پرداخت زکات فطره به مرجع تقلید

آیا می توان زکات فطره را به مرجع تقلید داد؟

بله، بهتر است زکات فطره به مرجع تقلید یا وکلای وی داده شود، مخصوصاً اگر ایشان آن را طلب کنند (مشهور).(1)

3.5.مقدم بودن افراد برای دریافت زکات فطره

در پرداخت زکات فطره مقدّم داشتن چه کسانی بهتر است؟

1. اختصاص زکات فطره به خویشاوندان؛ همسایگان؛ کسانی که به خاطر دین ترک وطن کرده اند؛ فقها؛ خردمندان و... که دارای امتیازاتی باشند؛ مستحب است (رهبر معظم انقلاب).(2)

2. در پرداخت زکات فطره، مستحب است انسان، ابتدا خویشان فقیر؛ بعد همسایگان فقیر و بعد اهل علم فقیر را بر دیگران مقدم بدارد و اگر دیگران از جهتی برتری داشتند، آنان را مقدم بدارد (حضرت امام،آیات عظام گلپایگانی، اراکی، فاضل، بهجت، صافی، نوری، زنجانی).(3)

1- عروه الوثقی، ج2، مبحث زکات، فصل فی بقیه الاحکام، الاولی و زکات فطره، مصرف زکات فطره، مسئلۀ2؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات القول فی بقیه احکام الزکاه، مسئلۀ5؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مصرف زکات فطره، مسئلۀ1185؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1567؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1566؛ بهجت، توضیح المسائل، مسئلۀ1548.
2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال244.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی مصرفها، مسئلۀ5؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2021.

3. در پرداخت زکات فطره، مستحب است فرد، خویشان و همسایگان فقیرخود را بردیگران مقدّم دارد و مستحب است اهل علم و فضل را درصورت نیاز بر دیگران مقدم بدارند (آیت الله مکارم).(1)

4. در پرداخت زکات فطره، مستحب است فرد، خویشان و همسایگان فقیرخود را بر دیگران مقدّم دارد و سزاوار است که اهل علم و دین و فضل را در دادن زکات فطره بر دیگران مقدّم دارد (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی، وحید).(2)

4.5.تعریف فقیر

به چه کسی فقیر شرعی گفته می شود؟

شخصی که مخارج سال خود و خانواده اش را ندارد و شغلی هم ندارد که بتواند مخارج سال خود و خانواده اش را از آن تأمین نماید، فقیر گویند (مشهور).(3)

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی مصرفها، مسئلهٔ5؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2021

2-) منهاج الصالحین (خوئی، تبریزی، سیستانی، وحید)، زکات فطره، م1187.

3- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، الاول؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، اصناف مستحقین زکات؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات، اصناف زکات؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1992.

5.5.شک در فقر

آیا به کسی که ادّعای فقر دارد، می توان زکات فطره داد؟

1. اگر فرد به فقیر بودن شخصی یقین یا اطمینان داشته باشد، می تواند درصورت فراهم بودن سایر شرایط استحقاق در شخص مذکور، به او زکات فطره بدهد (مشهور).(1)

2. به کسی که قبلاً فقیر بوده و حال نیز می گوید فقیرم و شک در زوال فقرش باشد:

الف. هر چند از گفته او اطمینان پیدا نشود، می توان به او زکات فطره داد (مشهور).(2)

ب. اگر از گفته او اطمینان یا گمان پیدا شود، می توان به او زکات فطره داد (آیت الله بهجت).(3)

3. به کسی که قبلاً فقیر نبوده است و حال می گوید فقیرم:

الف. بنابر احتیاط واجب، نمی شود زکات فطره داد (حضرت امام، آیات عظام گلپایگانی، اراکی، فاضل، سیستانی، مکارم، صافی، نوری).(4)

1- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ10؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین، مسئلۀ10؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات ، مسئلۀ1139؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1532؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1531؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1925
2- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ10؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین، مسئلۀ10؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات ، مسئلۀ1139؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1532؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1531؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1931.
3- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1931.

4- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ10؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین، مسئلۀ10؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مبحث زکات ، مسئلۀ1139؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1532؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1531؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1932.

ب. نمی شود زکات فطره داد (زنجانی).(1)

ج. می توان پرداخت، اگر وثوق و اطمینان پیدا شود (مقام معظم رهبری، آیات عظام خویی، تبریزی، فاضل، وحید، نوری).(2)

د. بنابر احتیاط، اگر وثوق و اطمینان پیدا شود می توان پرداخت (صافی).(3)

ه. می شود، اگر علم یا اطمینان به فقر او پیدا شود (سیستانی).(4)

4. به کسی که قبلاً مجهول الحال بوده و حال می گوید فقیرم:

الف. جایز است زکات فطره داده شود (خویی، تبریزی).(5)

ب. بنابر احتیاط واجب، نمی شود زکات فطره داد (مشهور).(6)

ج. می شود داد، اگر از ظاهر حال او ظن به

1- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ10؛ خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، مبحث زکات ، مسئلۀ1139؛ تبریزی، مسائل منتخبه، مسئلۀ552؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1949؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1932.
2- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ10؛ خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، مبحث زکات ، مسئلۀ1139؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1949.
3- صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1531؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.
4- سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، مبحث زکات ، مسئلۀ1139؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1932.
5- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ10؛ خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، مبحث زکات ، مسئلۀ1139؛ تبریزی، مسائل منتخبه، مسئلۀ552.
6- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ10؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین،

مسئلۀ10؛ سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئلۀ1139؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1932.

صدق پیدا شود (حضرت امام، گلپایگانی[1]، اراکی، مکارم)[2]

د. می توان داد، اگر وثوق و اطمینان پیدا شود (فاضل، سیستانی، وحید، صافی، نوری).[3]

6.5. شرایط فقیر برای دریافت زکات فطره

چه شرایطی برای پرداخت زکات فطره به فقیر لازم است؟

1. فقیر شراب خوار، بی نماز و متجاهر به فسق نباشد.

2. زکات فطره در مسیر حرام مصرف نشود.

3. شیعه دوازده امامی بودن.

4. فقیر واجب النفقه نباشد.

5. سید یا عام بودن فقیر.

(احکام مربوط به موارد مذکور به تفصیل در مسائل آینده خواهد آمد).

7.5. عدالت فقیر

آیا کسی که زکات فطره را می گیرد، باید عادل باشد؟

خیر، لازم نیست عادل باشد و به فقیری که مجهول الحال است و اطّلاع از عدالت و فسق او

1- ایشان در حاشیه بر عروه، ظن را کافی نمی دانند.
2- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلهٔ10؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین، مسئلهٔ10؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1532.
3- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلهٔ10؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، مبحث زکات ، مسئلهٔ1139؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1531.

نداریم؛ می شود زکات فطره داد (مشهور).[1]

8.5. گناه کار بودن فقیر

آیا می توان زکات فطره را به گناه کار پرداخت؟

توضیح اجمالی جواب:

به طور کلّی به شرابخوار و کسی که آشکارا معصیت می کند و همچنین کسی که فطره را در معصیت مصرف می کند، بنابر فتوا یا احتیاط نمی توان زکات فطره داد (مشهور).[2]

توضیح تفصیلی جواب:

1. بی نماز:

الف. بنابراحتیاط واجب، به بی نماز زکات فطره داده نشود (حضرت امام[3]، خویی، تبریزی، سیستانی، وحید).[4]

ب. به قدر ضرورت به بی نماز و بدحجابی که علیل است و قدرت انجام کار ندارد، می توان زکات فطره داد (مقام معظم رهبری، بهجت).[5]

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال240؛ عروه الوثقی، زکات فطره، فصل فی مصرفها، مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی اوصاف المستحقین، الثانی؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2016؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ2033.

2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، باب مصرفها، مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2016؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ2033؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3366.

3- عبارت تحریر الوسیله بصورت زیر است: «أن لا یکون شارب الخمر علی الأحوط بل غیر متجاهر بمثل هذه الکبیره علی الأحوط.»

4- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، فصل فی مصرفها، مسئلۀ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی اوصاف المستحقین، الثانی؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2016؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2033.

5- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3366 و 3367 ؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.

ج. به فقیری که نماز نمی خواند؛ امّا، مریض و علیل است و قدرت انجام کار ندارد؛ به شرط آنکه مؤمن باشد، می توان زکات فطره داد (گلپایگانی).(1)

2. شرابخوار:

الف. به شرابخوار زکات فطره داده نشود (خویی).(2)

ب. بنابر احتیاط واجب، به شرابخوار زکات فطره داده نشود (مشهور).(3)

ج. احتیاط مستحب، به شرابخوار زکات فطره داده نشود (اراکی).(4)

3. انجام دادن معصیت به صورت آشکار:

الف. بنابر احتیاط واجب، به فردی که آشکارا معصیت می کند، زکات فطره داده نشود (گلپایگانی، خویی، تبریزی، فاضل، بهجت، سیستانی، وحید، صافی).(5)

ب. بنابر احتیاط واجب، به شخصی که آشکارا معصیت کبیره می کند، زکات فطره داده نشود (حضرت امام، رهبر معظم انقلاب، آیات عظام مکارم، نوری، زنجانی).(6)

1- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 1، ص425، سؤال18.
2- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها، مسئلهٔ1؛ المستند فی شرح العروه الوثقی، ج24، ص484، مسئلهٔ2869.
3- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها، مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2016؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ2033.
4- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها، مسئلهٔ1؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2016.
5- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها، مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2016.

6- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال240؛ عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها، مسئلۀ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2016.

9.5. مصرف زکات فطره در معصیت

آیا می توان زکات فطره را به فردی که در معصیت مصرف می کند، پرداخت نمود؟

خیر، به شخصی که فطره را در معصیت مصرف می کند، نباید زکات فطره داد (مشهور).(1)

10.5.ضرورت شیعه بودن

آیا به فقیری که اهل تسنّن است، زکات فطره می رسد؟

1. اگر در شهر از فقرای شیعه کسی نباشد، می توان به مستضعفین(2) اهل خلاف (مسلمانان دیگر) زکات فطره داد (حضرت امام، آیات عظام خویی، تبریزی، فاضل، وحید، مکارم).(3) (وحید: هرچند نباید به ناصبی داده شود.)(4)

2. اگر در شهر خودش فقیر شیعه نباشد، مال خود را به شهر دیگری ببرد و در آنجا به قصد زکات فطره به شیعه بدهد. اگر آنجا نیز از فقرای شیعه کسی نباشد، می توان به مستضعفین اهل خلاف (مسلمانان دیگر) زکات فطره داد (گلپایگانی، صافی).(5)

1- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها، مسئلۀ1؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2017؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ2034.
2- مراد از مستضعف، مستضعف فکری و اعتقادی می باشد که مذهب حق بر او پوشیده مانده است و قاصر محسوب می گردد.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی مصرفها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ خویی و تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، مصرف زکات فطره، مسئلۀ1184.
4- وحید، منهاج الصالحین، ج2، مصرف زکات فطره، مسئلۀ1184.
5- گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1549 و 1598؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1548 و 1597؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2014.

3. چنانچه درشهر از فقرای شیعه کسی نباشد، می توان به فقرای دیگر مسلمانان زکات فطره داد؛ ولی در هر صورت، نباید به ناصبی داد (سیستانی).(1)

4. به فقیر مستضعف، یعنی کسی که نه اهل ولایت است و نه دشمن شیعه، پرداخت زکات فطره جایز است (بهجت).(2)

11.5. پرداخت زکات فطره به شخص معتاد

آیا دادن زکات فطره به فقرایی که معتادند و می دانیم مقداری از آن را خرج اعتیاد خود می کنند، جایز است؟

خلاف احتیاط است (بهجت).(3)

آیا کسی که معتاد به موادمخدر و عائله مند است، می توان زکات فطره را برای خرج عائله اش به شخص مطمئنی داد تا به مصرف برساند؟

به مقدار ضرورت معاش مانعی ندارد (گلپایگانی).(4)

1- وحید، منهاج الصالحین، ج2، مصرف زکات فطره، مسئلۀ1184؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ21.
2- بهجت، توضیح المسائل، مسئلۀ1583.
3- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3362.
4- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 4، ص233، سؤال661.

12.5. پرداخت زکات فطره به واجب النفقه

پرداخت زکات به واجب النفقه (مخارج کسانی که خرجشان بر انسان واجب است) با فراهم بودن سایر شرایط چگونه است؟

1. جهت مصرف در نفقات واجب:

الف. انسان نمی تواند به آنها زکات پرداخت نماید و فرقی هم ندارد که تمکن پرداخت نفقه داشته و یا نداشته باشد (حضرت امام، رهبر معظم انقلاب، گلپایگانی، اراکی، صافی، نوری، زنجانی).(1)

ب. اگر شخص از پرداخت نفقه عاجز باشد، می تواند از زکات فطره نفقۀ آنها را بدهد و درصورت تمکن نمی تواند (خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، مکارم).(2)

ج. بنابر احتیاط، اگر شخص از پرداخت نفقه عاجز باشد و بنابر فتوا، در صورت تمکن، نمی تواند از زکات فطره، نفقۀ آنها را بدهد (فاضل).(3)

2. جهت مصرف در نفقات توسعه ای(4):

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال241؛ عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث، مسئلۀ19؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1550 (ایشان در حاشیه عروه می فرمایند: ؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1550؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1949.
2- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث و مسئلۀ19؛ خویی، تبریزی، وحید و سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، مسئلۀ1150.
3- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث و مسئلۀ19.
4- منظور از نفقات توسعه ای، نفقات اشخاص واجب النفقه است که پرداخت آن بر انسان واجب نباشد.

الف. می توان به آنها زکات پرداخت کرد (حضرت امام، رهبر معظم انقلاب، اراکی، فاضل، بهجت، مکارم).(1)

ب. اگر شخص از پرداخت نفقهٔ توسعه ای عاجز باشد، می تواند از زکات فطره نفقهٔ آنها را بدهد و درصورت تمکن نمی تواند (گلپایگانی، سیستانی، صافی).(2)

ج. نمی توان به آنها زکات فطره پرداخت کرد (خویی، تبریزی).(3)

د. بنابر احتیاط، نمی توان به آنها زکات فطره پرداخت کرد (وحید، نوری).(4)

3. جهت مصرف در غیر نفقات واجب و توسعه ای(5):

انسان می تواند به آنها زکات فطره پرداخت نماید؛ مثلاً به پسرش که توانایی پرداخت مخارج همسرش را ندارد، زکات فطره بدهد تا صرف همسرش کند (مشهور).(6)

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال241؛ عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3359.
2- سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1550؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلهٔ1550.
3- خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث (نک: عبارت منهاج بصورت «احوط ان لم یکن اقوی» می باشد).
4- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث؛ وحید، منهاج الصالحین، ج2، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث.
5- غیر نفقات واجب و توسعه ای مانند نفقه ربیبه.
6- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1949.

13.5. پرداخت زکات فطره به سید

آیا غیر سید می تواند زکات فطره اش را به سید بدهد؟

کسی که سید نیست، نمی تواند به سید زکات فطره بدهد؛ حتی، اگر نان خور او سید باشد نمی تواند فطریه او را به سید دیگری بدهد؛ امّا، فردی که سید است می تواند زکات فطره خود را به فقیرِ سید یا غیر سید بپردازد؛ حتی، اگر میزبان [سید] مهمان های غیر سید داشته باشد و فطریه آنها بر او واجب باشد، می تواند آن را به فقیرِ سید بدهد (مشهور).(1)

آیا خانم غیر سیده که شوهر سیدش فوت کرده و خود سرپرست خانواده شده، می تواند فطریه غیر سادات را بگیرد و خرج فرزندان نیازمندش که سید هستند، نماید؟

می تواند خودش آن را تملّک کند و بعداً برای آنها خرج نماید (آیت الله مکارم).(2)

آیا غیر سادات می توانند به زن سیده ای که دارای چند فرزند غیر سید است، زکات فطره بدهند تا آن زن خرج بچّه ها کند؟

1. برحسب ظاهر، دادن زکات فطره به مقداری که او برای این اطفال صرف می کند، جایز است (بهجت).(3)

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال246 و 247؛ عروهالوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئلۀ7؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فیمن تجب علیه، مسئلۀ8؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، فصل مصرف زکات فطره، مسئلۀ1183 ؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2009.
2- مکارم، استفتائات، ج3، سؤال366.
3- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3361.

2. غیر سید می تواند فطره خود را به بچه ها بدهد؛ به این صورت که در اختیار زن سیده قرار داده تا خرج بچه هایش کند (فاضل).(1)

14.5. پرداخت زکات فطره به طفل

چگونه می توان زکات فطره را به طفل فقیرِ شیعه داد؟

1. به مصرف او برساند (مشهور).(2)

2. این کار با اذن ولیّ طفل انجام شود (گلپایگانی، صافی، زنجانی: با رضایت ولی طفل).(3)

3. درصورتی که به ولیّ طفل دسترسی دارد، بنابر احتیاط واجب به وسیله ولیّ یا به اذن او به مصرف طفل برساند (وحید).(4)

4. با پرداخت زکات فطره به ولیّ شرعی طفل (پدر یا پدربزرگ) ملک طفل نماید (مشهور).(5)

15.5. پرداخت زکات فطره به عنوان هدیه

آیا جایز است زکات فطره را، به عنوان هدیه، به فقیر داد؟

ظاهراً می تواند به صورت هدیه پرداخت کند؛ به طوری که دروغ نشود؛ ولی، باید هنگام

1- فاضل، جامع المسائل، ج 2، ص187، سؤال36.
2- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2015؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ1961.
3- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2015.
4- وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ1961.
5- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2015؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ1960.

پرداخت قصد زکات فطره داشته باشد و گفتن لازم نیست (مشهور).(1)

16.5. مکان پرداخت زکات فطره

اگر شخصی هنگام وجوب زکات فطره در شهری و اموال یا وطن او در شهر دیگری باشد، زکات فطره را در کدام شهر پرداخت نماید؟

1. بهتر است، در همان شهری که زکات بر او واجب شده پرداخت کند؛ هرچند، خود فرد یا وکیلش می تواند زکات فطره را از اموال وی در شهر دیگر جدا نموده و به مستحق های همان شهر پرداخت کند (گلپایگانی، اراکی، خویی، فاضل، نوری).(2)

2. بعضی از فقها گفته اند: «بهتر است زکات فطره را در همان شهری که تکلیف واجب شده است، پرداخت نمایند»؛ ولی این أفضلیت محل تأمّل است (حضرت امام).(3)

اگر انسان در شهری و خانواده اش در شهر دیگری باشد، زکات فطره را در کدام شهر پرداخت نماید؟

در شهر خودش اولویّت دارد (بهجت).(4)

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال243؛ عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، فصل فی اصناف المستحقین، مسئلۀ12؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1935؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1952.
2- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ5.
3- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ5.
4- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3370.

17.5. انتقال زکات فطره

آیا بردن زکات فطره به شهر دیگری جایز است؟

1. اگر زکات فطره را کنار نگذاشته است، می تواند مال خود را به جای دیگری بفرستد و بعداز وصول در آنجا، به قصد زکات فطره به مستحق بدهد و یا مالی را که در شهر دیگر دارد، به نیّت زکات فطره پرداخت نماید (مشهور).(1)

2. اگر زکات فطره را کنار گذاشته است؛ ولی فقیر در شهرش پیدا نمی شود:

الف. انتقال آن به جای دیگر جایز است (مشهور).(2)

ب. چنانچه امید نداشته باشد که بعداً بتواند به مصرف برساند؛ باید آن را به شهر دیگر ببرد و به مصرف فطره برساند و بنابر احتیاط واجب مخارج بردن به آن شهر را از فطره برندارد و اگر فطره تلف شود ضامن نیست (زنجانی).(3)

3. اگر زکات فطره را کنار گذاشته است و فقیر در شهرش پیدا می شود:

الف. احتیاط واجب آن است، به جای دیگر نبرد (مشهور).(4)(تبریزی: مگر اینکه حاکم شرع

1- عروه الوثقی، ج2، مبحث زکات، فصل فی بقیه احکام الزکاه، الثانیه عشر؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئلهٔ1182؛ گلپایگانی، مجمع المسائل، ج1، ص422، سؤال7.

2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال237؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلهٔ4 و مبحث زکات، فصل فی بقیه احکام الزکاه، العاشره؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئلهٔ1182 و 1156؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1975.

3- شبیری، توضیح المسائل، مسئلۀ2043.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ4؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی وقت وجوبها، مسئلۀ3؛ خویی و تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئلۀ1182؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1597؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1597؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2035؛ مؤسسه فقهی جامعه الزهرا، مجموع احکام3، مبحث روزه، زکات فطره.

مطالبه کند.)(1)

ب. احتیاط واجب این است، با وجود فقیر انتقال ندهد؛ مگراینکه بخواهد به امام(علیه السلام) یا نائب خاص و یا نائب عام (حاکم شرع) پرداخت نماید (سیستانی، مکارم).(2)

ج. احتیاط مستحب آن است، به جای دیگر نبرد (اراکی، بهجت).(3)

د. می تواند به شهر دیگری ببرد؛ ولی، اگر بدون اجازهٔ حاکم شرع آن را به شهر دیگری ببرد و تلف شود، باید عوض آن را بدهد (زنجانی).(4)

اگر زکات فطره را با وجود مستحق در شهر، انتقال دهد و آن را در شهر دیگری پرداخت نماید، آیا زکات فطرهٔ او ادا می شود؟

اگر به مستحق برساند، کافی است و نیاز به پرداخت مجدّد زکات فطره نیست (مشهور).(5)

اگر زکات فطره را با وجود مستحق در شهر، انتقال دهد و آن زکات تلف شود، تکلیف چیست؟

1- تبریزی، استفتائات، ج1، سؤال788.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلهٔ4؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئلهٔ1182.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلهٔ4؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2035؛ بهجت، توضیح المسائل، مسئلهٔ1596.
4- شبیری، توضیح المسائل، مسئلهٔ2043.
5- عروه الوثقی، ج2، مبحث زکات، فصل فی بقیه احکام الزکاه، الحادیه عشر؛ امام، تحریرالوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی بقیه احکام الزکاه، مسئلهٔ11؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مسئلهٔ1156؛ تبریزی، استفتائات، ج1، سؤال788؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1976.

فرد، ضامن زکات فطره است و لازم است عوض آن را به مستحقّ بدهد (مشهور،بهجت [بنابر احتیاط]).(1)

اگر انسان فطریه را از اموالی که در غیر شهر محل تکلیف زکات فطره دارد، کنار بگذارد آیا می تواند آن را به شهر محل تکلیف یا مکان دیگر انتقال دهد؟

در صورت انتقال دادن زکات فطره از محلی که آن را کنار گذاشته و تلف شدن آن با وجود مستحق، فرد، ضامن زکات فطره است (حضرت امام، گلپایگانی، اراکی، خویی، فاضل، مکارم، نوری).(2)

آیا می توان به فقیری که از محلّ دیگری آمده است، زکات فطره داد؟

بله، دادن زکات فطره به فقیری که از محل دیگری آمده اشکال ندارد (گلپایگانی، بهجت).(3)

1- عروهالوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلهٔ4؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئلهٔ1182؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2035.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلهٔ5.
3- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 1، ص422، سؤال7؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3360.

ص: 85

فصل ششم: جنس و مقدار زکات فطره

اشاره

1.6. نوع جنس زکات فطره

زکات فطره از چه جنسی باید باشد؟

1. برای هرنفر سه کیلو از خوراک مردم مانند: گندم، جو، خرما، کشمش، برنج، ذرت و یا مانند اینها به مستحق داده شود و لازم نیست قوت غالب باشد (رهبر معظم انقلاب).(1)

2. معیارِ جنس زکات فطره چیزی است که هر قوم یا منطقه ای به طور متعارف با آن تغذیه می کنند و برای غلات أربعه به طور مطلق جایز است (حضرت امام، فاضل، نوری).(2)

3. قوت مثل: گندم، جو، خرما، کشمش، برنج، ذرّت و مانند اینها کفایت می کند (خویی، تبریزی).(3)

4. بنابر احتیاط واجب، از نوع غذای مردم آن محل اعمّ از: گندم، جو، خرما، برنج، ذرّت و مانند اینها به مستحق بدهد (وحید).(4)

5. از نوع غذای مردم آن محل اعمّ از: گندم، جو، خرما، برنج، ذرّت و مانند اینها به مستحق بدهد (سیستانی، مکارم، زنجانی، بهجت).(5)(سیستانی: احتیاط لازم آن است که از

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال232و233.

2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلهٔ1؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1991.

3- خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، زکات فطره، مسئلهٔ1177؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1991.

4- وحید، منهاج الصالحین، ج1، زکات فطره، مسئلهٔ1177؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ2008.

5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلهٔ1177؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ1991.

غذاهایی که در شهرش معمول نیست ندهد؛ هر چند گندم، جو، خرما یا کشمش باشد.)

6. قوت غالب بیشتر مردم مانند: گندم، جو، خرما، کشمش، برنج، ذرّت و مانند اینها کفایت می کند (گلپایگانی، اراکی، صافی).(1)

آیا لازم است زکات فطره از غلات أربعه (گندم، جو، خرما و کشمش) باشد؟

1. لازم نیست (حضرت امام، گلپایگانی، اراکی، خویی، تبریزی، فاضل، صافی، نوری).(2)

2. باید از نوع غذای مردم شهر باشد (بهجت، سیستانی، مکارم، زنجانی).(3)(سیستانی: احتیاط لازم آن است که از غذاهایی که در شهرش معمول نیست ندهد؛ هر چند گندم، جو، خرما یا کشمش باشد.)(4)

3. بنابر احتیاط واجب از غذای معمول شهرش باشد (وحید).(5)

آیا پرداخت نان در زکات فطره کافی است؟

1. اشکال دارد (حضرت امام، آیات عظام

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1589؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1588؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1991.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلۀ1؛ خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج1، زکات فطره، مسئلۀ1177؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1589؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1588؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1991.
3- سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، زکات فطره، مسئلۀ1177؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1991.
4- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ5.

5- وحيد، منهاج الصالحين، ج2، زكات فطره، مسئلۀ1177؛ وحيد، توضيح المسائل، مسئلۀ2008.

مکارم، نوری).(1)

2. اگر آرد موجود در نان به مقدار صاع باشد، کفایت می کند؛ در غیر این صورت اشکال دارد (خویی).(2)

3. کفایت می کند (رهبر معظم انقلاب، گلپایگانی، اراکی، تبریزی، فاضل، بهجت، سیستانی، صافی).(3)

2.6.تفاوت در جنس زکات فطره

آیا در پرداخت فطریه می توان نصف صاع را از جنسی مثل گندم و نصف دیگر آن را از جنس دیگری، مثل برنج داد؟

خیر، انسان نمی تواند (سیستانی).(4)

آیا زمان پرداخت فطریه می توان به تعدادی از افراد تحت تکفل یک نوع جنس و به دیگران جنس دیگری داد؟

بله، مانعی ندارد؛ مثلاً به خودش برنج و به افراد تحت تکفّل گندم بدهد و یا به هر یک از افراد تحت تکفّل جنسی بدهد و یا بعضی را پول و تعدادی را جنس بدهد (مشهور).(5)

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ (نکته: مکارم [برخلاف حاشیه عروه] در استفتاء خصوصی می فرمایند: «اگر آرد موجود در نان به مقدار صاع باشد، کفایت می کند.» درنتیجه فتوای ایشان احتیاج به بررسی بیشتر دارد).
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها.
3- مقام معظم رهبری، استفتاء خصوصی؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1991؛ تبریزی، توضیح المسائل، مسئلۀ1999؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3357؛ صافی، جامع الأحکام، ج 1، ص136، سؤال480.
4- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ28.
5- 1. عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ6؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئلۀ1178؛

توضیح المسائل مراجع، ج2،مسئلۀ2028؛ بهجت، توضیح المسائل،مسئلۀ1591.

اگر زکات فطره فردی بر دونفر واجب باشد، آیا آن دونفر می توانند سهم خود را از اجناس مختلف پرداخت نمایند؟

1. باید یک نوع جنس پرداخت نمایند (آیت الله مکارم).(1)

2. بنابر احتیاط واجب، یک نوع جنس پرداخت نمایند (حضرت امام،گلپایگانی، فاضل، نوری).(2)

3. بنابر احتیاط مستحب، یک نوع جنس پرداخت نمایند (اراکی، خویی).(3)

3.6.شرایط جنس زکات فطره

شرایط جنس زکات فطره چیست؟

1. خالص باشد؛ یعنی مخلوط با چیزی نباشد، مگر اینکه خالص آن بقدر واجب باشد (مشهور).(4)

2. سالم باشد و معیوب نباشد. (حضرت امام، گلپایگانی، اراکی، فاضل، بهجت، مکارم، صافی، نوری، زنجانی).(5)

3. بنابر احتیاط واجب، سالم باشد و معیوب نباشد. (خویی، تبریزی، سیستانی، وحید).(6)

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلهٔ11.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلهٔ11.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئلهٔ11.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلهٔ2؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2026؛ وحید، توضیح المسائل، ج2، مسئلهٔ2043.
5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلهٔ2؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2027؛ وحید، توضیح المسائل ،ج2، مسئلهٔ،2044.
6- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلهٔ1؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلهٔ1177؛

وحيد، توضيح المسائل، ج2، مسئلۀ2044.

4. اگر جایی باشد که خوراک غالب آنها به این صورت است، مانعی ندارد (حضرت امام، آیات عظام مکارم، نوری).(1)

4.6.پرداخت اجناس دیگر به جای زکات فطره

آیا می توان جنس دیگری مانند لباس را به عنوان زکات فطره به فقیر داد؟

1. جایز نیست (حضرت امام، خویی).(2)

2. بنابر احتیاط واجب، جایز نیست (فاضل، مکارم، نوری).(3)

3. در صورت عدم قدرت در پرداخت زکات فطره، مانعی ندارد (بهجت).(4)

4. خلاف احتیاط است و اگر معیّن کرده، احوط آن است که با اذن فقیر تبدیل نماید (گلپایگانی).(5)

آیا با پول فطریه می توان برای فقیر کالا تهیه نمود؛ مثلاً برای او لباس خرید؟

1. اگر فقیر راضی به خصوصیات است، با فرض اطّلاع کافی است (بهجت).(6)

2. تبدیل زکات فطره جایز نیست مگر اینکه

1- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ1؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2027.
2- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ2؛امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلۀ1.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ2؛ فاضل، جامع المسائل، ج3، سؤال674.
4- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3352.
5- گلپایگانی، استفتائات، ج1، ص426، سؤال21.
6- بهجت،، استفتائات، ج2، سؤال3352.

اجازه ازحاکم شرع داشته باشد (تبریزی).(1)

5.6.پرداخت پول به جای زکات فطره

آیا پرداخت پول اجناسی که در زکات فطره داده می شود، به جای اجناس زکات فطره کافی است؟

بله، کفایت می کند (مشهور).(2)

6.6.محاسبۀ مبلغ زکات فطره

برای محاسبۀ مبلغ زکات فطره، قیمت کدام شهر ملاک است؟

ملاک شهری است که فرد می خواهد زکات فطره را اخراج نماید (مشهور).(3)

در زکات فطره اگر بخواهند قیمت جنس [نان] را حساب کنند، آیا نرخ دولتی حساب کنند یا آزاد؟

1. باید قیمت جنس را آزاد محاسبه کنند (رهبر معظم انقلاب، گلپایگانی، فاضل، بهجت).(4)

2. درجایی که نان با نرخ دولتی معمول است و به مصرف همگان می رسد، حساب

1- تبریزی، استفتائات، ج 2، ص144، سؤال675 .
2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال233؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ2؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلۀ1؛ خویی، تبریزی، وحید و سیستانی، منهاج الصالحین ، زکات فطره، مسئلۀ1177؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1991.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ5؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلۀ1؛ خویی، تبریزی،

سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1177.
4- مقام معظم رهبری، استفتاء خصوصی؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3357 و 3358؛ فاضل، جامع المسائل، ج2، ص187، سؤال34؛ گلپایگانی، مجمع المسائل، ج1، ص425، سؤال20.

با نرخ دولتی مانعی ندارد (تبریزی، صافی، سیستانی).(1)

3. با قیمتی که بتوان از بازار تهیه نمود، حساب کنید (آیت الله مکارم).(2)

7.6. اختلاف قیمت زمان وجوب با زمان ادا

اگر قیمت جنس فطریه در شب عید فطر با بعد از آن فرق کند، کدام قیمت محاسبه شود؟

ملاک قیمت، زمان پرداخت است؛ بنابراین اگر در زمان پرداخت، قیمت جنس فطریه کم یا زیاد شود و بخواهد قیمت آن را پرداخت نماید، قیمت در شهر و زمان پرداخت معتبر است (مشهور).(3)

8.6.پرداخت زکات فطره از مال حرام

آیا پرداخت فطریه از مال حرام کفایت می کند؟

خیر، حتی اگر انسان مخارج خانواده اش را از حرام بدهد، باید فطریه آنها را از مال حلال بدهد (مشهور).(4)

1- تبریزی، استفتائات، ج1، ص164، سؤال796؛ صافی، جامع الأحکام، ج 1، ص136، سؤال480؛ سیستانی، استفتاء خصوصی.
2- مکارم، استفتاء خصوصی.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ5؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئلۀ1؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئلۀ1177.
4- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2011.

9.6. پرداخت زکات فطره از مال غیر مخمس

آیا از مالی که خمس آن داده نشده، می توان زکات فطره را پرداخت نمود؟

اول باید تخمیس شود و سپس فطریه را پرداخت نمود؛ یعنی نباید به استثنای آن خمس را حساب کند (بهجت).(1)

آیا فردی که حساب سال ندارد؛ ولی مشکوک است که خمس به اموال او تعلّق گرفته یا نه، اوّل باید خمس را بدهد و بعد زکات فطره را پرداخت نماید؟

زکات فطره از مؤونه واجبه است و پیش از تخمیس می توان آن را پرداخت کرد؛ ولی اگر بخواهد از عین مالی که از سابق خمس به آن تعلق گرفته، پرداخت کند، اوّل باید مال را تخمیس کند (بهجت).(2)

10.6.کنار گذاشتن زکات فطره بصورت مشاع

اگر انسان دارای مالی باشد که قیمتش از فطریه بیشتر است، آیا می تواند فطریه را ندهد و نیّت کند مقداری از آن مال برای زکات فطره باشد؟

1. اگر نیّت کند مقداری از آن مال برای فطریه باشد، اشکال دارد (مشهور).(3)

1- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3376.
2- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3373.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ2؛ خویی، تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1180؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1595؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1594؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2032.

2. اگر نیّت کند مقداری از آن مال برای فطریه باشد، بنابر احتیاط واجب کافی نیست (سیستانی).(1)

3. اگر نیّت کند مقداری از آن مال برای فطریه باشد، مانعی ندارد (بهجت).(2)

11.6. کنار گذاشتن زکات فطره از مال مشترک

آیا انسان می تواند زکات فطره را از مال مشترکی که بین خود و دیگری است، کنار بگذارد؟

1. بله، می تواند (فاضل).(3)

2. اگر سهم انسان به اندازۀ زکات فطره و یا کمتر از آن است، مانعی ندارد (حضرت امام، گلپایگانی، صافی).(4)

3. بنابر احتیاط واجب، اشکال دارد (اراکی، خویی، تبریزی، وحید، مکارم، نوری).(5)

4. اشکال دارد، هرچند سهم انسان به اندازۀ زکات فطره باشد (سیستانی).(6)

1- سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1180؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ33.
2- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3353.
3- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ2.
4- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ2؛ گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1595؛ صافی، هدایه العباد، ج1، مسئلۀ1594.
5- عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلۀ2؛ خویی، تبریزی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1180.
6- سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1180.

12.6. مقدار زکات فطره

مقدار واجب زکات فطره چقدر است؟

برای هر نفر پرداخت یک صاع کافی است و هر صاع حدود سه کیلوگرم است (مشهور).(1)

آیا می توان از جنس بهتری که قیمتش دو برابر جنس معمولی آن است، به مقدار نصف صاع زکات فطره داد؟

خیر، اگر از جنسی مثل: گندم مرغوبی که قیمت آن دو برابر گندم معمولی است، نصف صاع بدهد کافی نیست (سیستانی).(2)

13.6. اندازۀ پرداخت زکات فطره به فقیر

چه مقدار از زکات فطره را می توان به مستحق داد؟

1. کمتر از یک صاع:

الف. بنابر احتیاط واجب، کمتر از یک صاع نباشد (مشهور).(3)

ب. کمتر از یک صاع نباشد (بهجت).(4)

ج. بنابر احتیاط مستحب، کمتر از یک صاع نباشد؛ مگر اینکه تعدادی از فقراء وجود داشته

1- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال233؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئلۀ7؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی قدرها؛ خویی، تبریزی، سیستانی و وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلۀ1178؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ1991.
2- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ27.
3- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال242؛ عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرف زکات فطره، مسئلۀ3؛ امام، تحریر الوسیله، ج2،

زکات فطره، القول فی مصرفها؛ وحید، منهاج الصالحین، ج2، مسئلهٔ1186؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2018.
4- بهجت، وسیله النجاه، مسئلهٔ1362.

باشند و به هرکدام یک صاع نرسد (آیات عظام سیستانی، خویی، تبریزی). (1)

2. مقدار کسری مؤونه یک سال:

می توان فطریه داد (مشهور). (2)

3. بیشتر از مخارج سال تا حد غنی و بی نیازی:

الف. به صورت تدریجی: تا زمانی که به اندازه کسری مخارج یکسال خود وخانواده اش شود، می توان به او زکات داد و بیشتر جایز نیست (مشهور).

ب. به صورت دفعی: بنابر احتیاط واجب، نمی توان به او زکات داد (امام، رهبر معظم انقلاب، خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری). (3)

ج. می توان به او زکات داد (اراکی، بهجت). (4)

در رساله فرموده اید: «بنابر احتیاط واجب، به فقیر کمتر از یک صاع داده نشود.» آیا می شود سه صاع را بین دو فقیر نصف کرد؛ به طوری که به هر کدام یک صاع ونیم داده شود، یا آنکه

1- عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرف زکات فطره، مسئلۀ3؛ خویی، تبریزی و سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، مسئلۀ1186؛ «تبریزی در رساله فارسی و بعضی استفتائات احتیاط واجب دارند و فتوای ایشان نیازمند تحقیق بیشتر است.»
2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال242؛ عروه الوثقی، ج2، زکاه الفطره، باب مصرف زکات فطره، مسئلۀ4؛ امام، تحریرالوسیله، ج2، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2018.
3- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال242؛ عروه الوثقی، ج2، مبحث زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ2؛ امام، تحریرالوسیله، ج2، مبحث

زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ3؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات مال، مسئلۀ146.
4- عروه الوثقی، ج2، مبحث زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ2؛ بهجت، وسیله النجاه، ج1، مسئلۀ1298.

اعطاء صاع ناقص اشکال دارد؟

1. اشکال ندارد (فاضل، نوری).(1)

2. مانعی ندارد؛ بلکه یک صاع ناقص اشکال دارد (بهجت).(2)

3. اگر سه صاع متعلق به یک خانواده باشد، مانعی ندارد (صافی).(3)

4. اعطا صاع ناقص نیز اشکال دارد (آیت الله مکارم).(4)

5. احتیاط صاع تمام بدهد (تبریزی).(5)

14.6. مخلوط شدن چند زکات فطره با هم

در صندوق های زکات، فطره افراد با هم مخلوط می شود. حال اگر مبلغ زکات فطره مثلاً چهارهزارتومان اعلام شود و در موقع پرداخت زکات فطره به مستحق چهارتا هزارتومانی داده شود که از چهار نفر است؛ یعنی هر هزارتومان مال یک نفر می باشد؛ بنابراین از هر فردی یک چهارم زکات فطره اش به فقیر می رسد که کمتر از قیمت یک صاع است. آیا این کار اشکال دارد؟

1. در تفکیک به حاکم یا وکیل او مراجعه شود (بهجت، صافی).(6)

2. این کار اشکالی ندارد؛ زیرا بعد از مخلوط

1- فاضل و نوری، استفتاء خصوصی.
2- بهجت، استفتاء خصوصی.
3- صافی، استفتاء خصوصی.
4- مکارم، استفتاء خصوصی.
5- تبریزی، استفتاء خصوصی.
6- بهجت، صافی، استفتاء خصوصی.

شدن، حکمِ مال مشاع را پیدا می کند (آیت الله مکارم).(1)

3. این کار بنابر احتیاط اشکال دارد (فاضل).(2)

4. در فرض سؤال، اشکال دارد و در سؤال مذکور در زمانی که زکات فطره را به فقیر می دهد باید به نیت یکی از افرادی که زکات فطره را داده اند، پرداخت نماید (نوری).(3)

5. برخلاف احتیاط است که به فقیر، کمتر از یک صاع داده شود و باید زکات فطرهٔ هر فرد تماماً پرداخت شود (تبریزی).(4)

آیا جایز است پولهایی که اشخاص، به خاطر زکات فطره می دهند، در صندوقی ریخته شود و عالم یا شخص دیگری، تدریجاً آنها را به مستحقّین بدهد؟

1. تأخیر فقط با نبود مستحق جایز است و مخلوط کردن فطره ها خالی از اشکال نیست؛ ولی اگر گیرندهٔ زکات، مجتهد یا وکیل او باشد و در مقام ردّ به مستحق، به نیّت هر یک از دهندگان، از آن برداشت کند و بدهد، خالی از اشکال خواهد شد (گلپایگانی).(5)

2. جمع آوری زکات فطره به صورتی که در سؤال ذکر شده، خالی از اشکال نیست (تبریزی).(6)

1- مکارم، استفتاء خصوصی.
2- فاضل، استفتاء خصوصی.
3- نوری، استفتاء خصوصی.
4- تبریزی، استفتاء خصوصی.
5- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 1، ص423، سؤال10.
6- تبریزی، استفتائات جدید، ج1، ص161، سؤال779، ج2، ص144، سؤال678 «باید توجه داشت ایشان در منهاج الصالحین معتقدند، می توان کمتر از یک صاع هم به فقیر داد؛ ولی استفتائات ایشان خلاف این مطلب است.»

عدّه ای بابت زکات فطره، پولهایی به امام جماعت مسجد می دهند و امام جماعت موقع پرداخت، قیمت یکی از اجناس که شرع تعیین فرموده، مثلاً قیمت جو را حساب می کند و به فقیر می دهد و یا بدون حساب مبلغی که جمع شده را به چند فقیر می دهد، این کار چگونه است؟

امام جماعت باید وجوه گرفته شده را مخلوط نکند و هریک را به قصد صاحب آن به فقیر بدهد و اگر مخلوط کرده درموقع ادا، مقدار گرفته شده از هرشخص را از مجموع جدا کرده و به قصد همان شخص بپردازد.

این کار اشکال ندارد لکن بنا بر احتیاط به نحوی عمل کنند که به یک فقیر کمتر از یک صاع داده نشود. (مقام معظم رهبری)(1).

بله، جایز است مجموع را به یک فقیر مستحق از طرف همه صاحبان وجه بدهد و در این صورت جدا کردن برای هرنفر لازم نیست (گلپایگانی).(2).

آیا زکات فطره جمع آوری شده را می توان برای امنیّت بیشتر به حساب بانکی واریز کرد و یا آنکه چون در حساب بانکی پول در گردش است و با پول های سایر حساب ها مخلوط می شود [در زکات فطره عینِ پول خصوصیت دارد]، نمی توان آنرا به حساب بانکی واریز کرد؟

1- استفتای خصوصی.
2- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 1، ص423، سؤال9.

اگر سال های پیش این کار را کرده وظیفه او چیست؟

این امر منوط به اجازهٔ حاکم شرع است (سیستانی).(1)

15.6. تبدیل زکات فطره

اگر زکات فطره را کنار گذاشته، آیا می توان آن را تبدیل نمود؟

1. اگر زکات فطره را کنار گذاشته است، تبدیل کردن آن جایز نیست(2) (مشهور).(3)

2. اگر طوری است که مستحقین راضی هستند، جایز است (بهجت).(4)

از پول فطریهٔ کنار گذاشته شده، می توان برای خردکردن اسکناس های درشت تر استفاده کرد؟

1. بله، می شود (بهجت).(5)

2. خیر، نمی توانید آن را عوض کنید؛ هرچند به خردکردن پول نیاز داشته باشید (صافی).(6)

در رسالهٔ فارسی آمده است: «مالی را که به قصد زکات فطره کنار می گذارند، نمی توانند

1- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، استفتائات، سؤال2.
2- به عنوان مثال، فردی که 10 عدد اسکناس 10000 ریالی را به عنوان زکات فطره از مال خویش کنار گذاشته است، نمی تواند آن را با یک عدد اسکناس 100000 ریالی عوض نماید؛ هر چند به خرد کردن پول نیاز داشته باشد.
3- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال235؛ عروه الوثقی، ج2، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئلهٔ6؛ خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئلهٔ1181؛ فاضل، الاحکام الوضحه، مسئلهٔ1207؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2032.

4- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3354.
5- بهجت، استفتائات، ج2، سؤال3387.
6- صافی، جامع الاحکام، ج1، سؤال561.

آن مال را با مال دیگر عوض کنند؛ بلکه باید همان را برای فطره بدهند.»
حالا اگر کسانی که روز عید فطر پای صندوق های زکات فطره در مساجد هستند و نیاز به خُردکردن پول پیدا کنند، مثلاً اگر زکات فطره هرنفر 2500تومان باشد و فرد مراجعه کننده 3000تومان بدهد، او 3000تومان را داخل صندوق فطره انداخته و 500تومان از زکات فطره موجود در صندوق را به او می دهد، آیا این کار جایز است؟ اگر مسئول صندوق تاکنون این کار را می کرده و باقیمانده پول را از زکات به افراد می داده، چه وظیفه ای دارد؟

این کار باید با اجازه حاکم شرع باشد و حاکم شرع می تواند کارهای گذشته را امضا نماید (سیستانی).[(1)]

1- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، استفتائات، سؤال1.

ص: 103

فصل هفتم: بیان چند مطلب پیرامون زکات فطره

اشاره

1.7. قصد قربت

آیا هنگام پرداخت زکات فطره، قصد قربت لازم است؟

بله، زکات فطره امری عبادی است و باید هنگام پرداخت قصد قربت نمود؛ یعنی باید فطریه را برای تذلّل در پیشگاه خداوند متعال و با اخلاص پرداخت نمود (مشهور).(1)

فردی بدون قصد قربت یا بدون رعایت اخلاص، فطریه اش را پرداخت می کند، آیا تکلیف از او ساقط می شود؟

اگر مکلّف بدون قصد قربت یا بدون رعایت اخلاص فطریه را بپردازد، کافی است و زکات فطره محسوب می شود؛ هرچند به علّت نداشتن قصد قربت یا عدم رعایت اخلاص، گناهکار است (سیستانی).(2)

2.7.تصرّف در اموال بدون پرداخت زکات فطره

اگر شخصی زکات فطره اش را پرداخت نکرده، یا شک دارد که به مستحق واقعی داده یا خیر و از مال خود لباسی خریده، آیا می تواند با آن لباس نماز بخواند؟

زکات فطره تا وقتی جدا نشود و ادا نگردد،

1- عروه الوثقی، ج2، فصل فی شرائط وجوبها، مسئلۀ3؛ امام، تحریر الوسیله، ج2، مبحث زکات، القول فی بقیه احکام الزکاه، مسئلۀ2؛ خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئلۀ1161؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلۀ2024.
2- سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئلۀ35.

برذمه است و با فرض ندادن آن، ارتباطی به لباس ندارد و نمازش صحیح است (گلپایگانی).(1)

3.7.اشتباه در پرداخت زکات به فقیر

اگر انسان زکات فطره را به کسی بدهد و بعد بفهمد فقیر نبوده، حکمش چیست؟

1. اگر عین فطره وجود داشته باشد:

الف. می تواند آن را پس بگیرد و اگر نمی تواند، باید از مال خودش فطریه را بدهد (حضرت امام، رهبر معظم انقلاب، اراکی، فاضل، مکارم، نوری).(2)

ب. باید آن را پس بگیرد و اگر نمی تواند، باید از مال خودش فطریه را بدهد (گلپایگانی، خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، صافی).(3)

2. اگر عین فطره وجود نداشته باشد:

الف. درصورتی که گیرندهٔ فطره می دانسته باید عوض آن را بدهد و اگر نمی دانسته، دادن عوض بر او واجب نیست و انسان باید دوباره فطره را بدهد (مشهور).(4)(حضرت امام، فاضل، نوری: احتمال می داده و اعطا به غیر زکات مثل هدیه نبوده)

1- گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 4، ص237، سؤال673.
2- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی:www.leader.ir، احکام روزه، سؤال248؛ عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلهٔ13؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2022.
3- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلهٔ13؛ خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئلهٔ1142؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2022.
4- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلهٔ13؛ خویی، تبریزی، سیستانی، وحید، منهاج الصالحین، مبحث زکات،

مسئلة1142؛ توضيح المسائل مراجع، ج2، مسئلة2022.

ب. اگر برای تشخیص فقیر حجّت شرعی یا عقلی داشته است، لازم نیست دوباره زکات بدهد (خویی، تبریزی، فاضل، وحید، مکارم، نوری، حضرت امام [فقط حجت شرعی]).(1)

مسأله فوق دو صورت اصلی دارد:

1. مالی را که برای زکات داده، کنار گذاشته بود:

در این صورت، چنانچه بتواند بدون حَرَج آن مال را از گیرنده بگیرد و پس گرفتن آن هم اشکال شرعی نداشته باشد، باید تا از مال خود زکات را نپرداخته، آن مال را بگیرد و به ارباب زکات بدهد و اگر نتواند، چنانچه آن مال را با حجّت شرعی داده باشد، چیزی به گردن او نیست؛ ولی اگر با حجّت شرعی نداده باشد، ضامن بوده و باید دوباره زکات را بپردازد و اگر آن مال در دست گیرنده تلف شود یا گیرنده با مصرف کردن آن و یا بگونه ای دیگر آن را اتلاف کند، چنانچه به استناد حجّت شرعی آن را گرفته باشد، ضامن نیست، درغیر این صورت ضامن ارباب زکات بوده و باید به اندازۀ زکات، به مصرف برساند و پس از مصرف، اگر از طرف مالک فریب خورده باشد، می تواند عوض آن را از وی بگیرد.

2. مالی را که برای زکات داده، کنار نگذاشته بود:

در این صورت، زکات پرداخت نشده و باید مالک دوباره زکات بدهد، هر چند به استناد

1- عروه الوثقی، ج2، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئلۀ13.

حجّت شرعی مال خود را به آن شخص داده باشد و اگر گیرنده اشتباه مالک را بداند یا احتمال بدهد، نباید آن مال را بگیرد و اگر آن را بگیرد و تلف نماید یا تلف شود، ضامن بوده و باید عوض آن را به مالک بدهد. اگر گیرنده اشتباه مالک را احتمال نمی داده و آن مال را گرفته و تلف کرده یا تلف شده ضامن نیست و در هر حال اگر آن مال موجود باشد، مالک می تواند آن را پس بگیرد؛ هرچند این کار واجب نیست (زنجانی).[1]

1- توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئلهٔ2022

بخش دوم: احکام نماز عیدین

اشاره

ص: 110

وجوب یا استحباب نماز عیدین

آیا نماز عیدین واجب است؟(1)

1. در زمان ظهور امام(علیه السلام):(2)

بلی ، واجب است (مشهور).

2. در زمان غیبت امام(علیه السلام):

خیر، مستحب می باشد (مشهور).

جماعت یا فرادا خواندن نماز عیدین

آیا جماعت خواندن نماز عیدین، مشروعیت دارد؟(3)

1. در زمان ظهور امام(علیه السلام):(4)

باید به جماعت خوانده شود (مشهور).

2. در زمان غیبت امام(علیه السلام):

الف. می توان به دو صورت جماعت و فرادا خواند (اراکی، گلپایگانی، خویی، فاضل، بهجت، نوری، سیستانی، تبریزی، مکارم، وحید).

ب. بنا بر احتیاط واجب، نماز عید فطر و قربان را در زمان غیبت امام(علیه السلام) به جماعت نخوانند؛ ولی به قصد رجاء مانعی ندارد و اگر فقیه عادل یا مأذون از طرف او آن را اقامه کند، جماعت خواندن با او مانعی ندارد (حضرت امام).

ج. جایز است نمایندگان ولی فقیه که از طرف وی، مجاز به اقامهٔ نماز عید هستند؛ همچنین

1- توضیح المسائل مراجع مسئلهٔ1516؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ1524.

2- درصورت جمع بودن شرایط نمازجمعه.

3- توضیح المسائل مراجع، ج1، مسئلۀ1407 و 1516؛ توضیح المسائل مراجع، ج2، مسائل متفرقه، مسئلۀ17؛ عروهالوثقی، ج1، فصل فی الجماعه، مسئلۀ2؛ أجوبه الاستفتائات رهبری، سؤال635؛ وحید، منهاج الصالحین، ج1؛ مسئلۀ773.

4- درصورت جمع بودن شرایط نمازجمعه.

ائمه جمعه منصوب از طرف او نماز عید را در عصر حاضر به جماعت اقامه نمایند؛ در غیر این صورت احوط این است، فرادا بخوانند و به جماعت خواندن آن به قصد رجاء نه به قصد ورود، اشکال ندارد و اگر مصلحت اقتضا کند نماز عید در شهر برگزار شود، بهتر است غیر از امام جمعهٔ منصوب از طرف ولی فقیه، کسی نماز را اقامه نکند (مقام معظم رهبری).

د. احتیاط این است، اگر آن را به جماعت می خوانند، به قصد رجاء به جا آورند (صافی).

ذ. بنابر احتیاط، به جماعت نخوانند (شبیری زنجانی).

وظیفهٔ مأموم در نماز جماعت عیدین

امام جماعت در نماز عیدین چه اَعمالی را به جای مأموم انجام می دهد؟ (1)

در صورتی که نماز عیدین را به جماعت انجام دهند، غیر از قرائت که امام از مأموم تحمّل می کند، بقیهٔ ذکرها، تکبیرها و قنوت ها از مأموم ساقط نیست و باید آنها را به جا آورد (حضرت امام، اراکی، گلپایگانی، خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، نوری، صافی، تبریزی، وحید).

اگر مأموم موقعی برسد که امام تعدادی از تکبیرها را گفته باشد، وظیفه اش چیست؟ (2)

1- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلهٔ5؛ بهجت، وسیله النجاه، ص264، مسئلهٔ1935؛ صافی، هدایه العباد، ج 1، ص186، مسئلهٔ1089؛ وحید، تبریزی، خویی، منهاج الصالحین، ج 1، مسئلهٔ959.
2- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین، مسئلهٔ7؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال2520.

1. صحّت اقتدا محل اشکال است و احتیاط لازم در ترک است (مکارم).

2. احوط، ترک اقتدا در آن رکعت است، مگر آنکه بداند بقیۀ تکبیرها را همراه با قنوت ها می تواند به جا آورد و به رکوع امام ملحق شود. اگر به گمانِ اینکه شروع تکبیرهاست، اقتدا کرد و بعد معلوم شد که آخر آنها است و یقین پیدا کرد با انجام تکبیرها و قنوت ها به رکوع امام نمی رسد، اظهر در حکم نرسیدن به قرائت واجبۀ بر مأموم در یومیّه(1) است بر تقدیر وجوب تکبیرات و قنوت ها (بهجت).(2)

3. از همان جا اقتدا کند و تکبیرها و قنوت ها را با امام جماعت انجام دهد و بعد از آنکه امام به رکوع رفت، باید آنچه از تکبیرها و قنوت ها را که با امام نگفته خودش بگوید و رکوع را درک کند و اگر در هر قنوت یک بار بگوید: «سُبْحانَ اللهِ» یا «الْحَمْدُ لِلّهِ» و یا مانند آنها کافی است و اگر فرصت نبود، بنابر احتیاط لازم، نیت فرادا کند؛ هرچند احتمال دارد که کافی باشد فقط تکبیرها را بگوید و اگر به آن مقدار هم فرصت نبود کافی

1- اگر مأموم در دو رکعت آخر نمازِ امام که دو رکعت اول اوست، به اندازه خواندن حمد فرصت نداشته باشد، اگر در رکعت اول است، باید قصد فرادا کند و بقیۀ نمازش را بخواند؛ ولی اگر رکعت دوم است، باید حمد را تمام کند و در سجده به امام ملحق شود؛ همچنین می تواند احتیاطاً نیت فرادا کند (توضیح المسائل مراجع، ج1، ص787، مسألۀ 1442).

2- ادامه عبارت ایشان: مگر آنکه جماعت و نمازِ واجب باشد که احتمال انفراد ساقط است؛ بلکه امر دایر بین تاخیر تا رکعت دوم امام اگر در رکعت اوّل تبعیض واقع می شد، یا اقتدا با اتیان به بقیّه با تمکّن و متابعت امام با عدم تمکّن است و اظهر، ثانی است. اگر متمکّن از بعض تکبیرات و قنوتات با لحوق به امام باشد و انفراد واجب نباشد، احوط اتیان به آنچه ممکن است از تکبیر و قنوت، نه اتیان به تکبیرات و ترک قنوتها است. (بهجت، جامع المسائل، ج 1، ص496).

است متابعت کند و به رکوع رود (حضرت امام، اراکی، گلپایگانی، فاضل، خویی، سیستانی).(1)

اگر مأموم موقعی برسد که امام در رکوع است، وظیفه اش چیست؟(2)

1. جواز الحاق به امام درحال رکوع، محل اشکال است (حضرت امام، اراکی، گلپایگانی، فاضل، مکارم).

2. می تواند نیّت کند و تکبیر اول نماز و تکبیر رکوع را بگوید و به رکوع رود (خویی و سیستانی).

3. احوط، تأخیر اقتدا است تا رکعت دوم امام (بهجت).

حضور زنان در نماز جماعت عیدین

حضور زنان برای شرکت در نماز عیدین چه حکمی دارد؟(3)

احتیاط مستحب آن است، زنها از رفتن به نماز عید خودداری کنند؛ ولی این احتیاط برای زن های پیر نیست (حضرت امام، اراکی، گلپایگانی، خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری، صافی، تبریزی، شبیری زنجانی، وحید).

1- عمل به این احتمال در زمانی که نماز عید مستحب باشد به قصدرجاء اشکال ندارد.
2- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین، مسئلهٔ 7؛ بهجت، جامع المسائل، ج 1، ص496.
3- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین، مسئلهٔ4؛ گلپایگانی، خویی، تبریزی، صافی، شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئلهٔ1537؛ وحید، مسئلهٔ1536؛ سیستانی، مسئلهٔ1509.

زمان نماز عیدین

ابتدا و انتهای وقت نماز عیدین چه زمانی است؟[1]

وقت نماز عید فطر و قربان از اول آفتابِ روز عید تا ظهر عید است (مشهور).

ثبوت عید بعد از اذان ظهر

اگر عید فطر بعد از اذان ظهر ثابت شود، آیا می توان نماز عید را در همان روز یا فردای آن روز تا قبل از اذان ظهر به جا آورد؟[2]

1. می توان روزِ بعد از عید، پس از طلوع آفتابِ آن روز تا قبل از زوال، به قصد رجاء خواند (مقام معظم رهبری، آیات عظام گلپایگانی و فاضل).

2. می توان روزِ بعد از عید، پس از طلوع آفتابِ آن روز تا قبل از زوال به امید مطلوبیّت، بدون قصد قضا به جماعت خواند (بهجت).

3. می توان روزِ بعد از عید، پس از طلوع آفتابِ آن روز تا قبل از زوال به جا آورد (خویی، تبریزی).

بهترین موقع برای خواندن نماز عیدین چه زمانی است؟[3]

1- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین؛ توضیح المسائل مراجع، مسئلۀ1517؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1525.
2- بهجت، وسیله النجاه، کیفیه صلاه العیدین، مسئلۀ933؛ خویی، تبریزی، صراط النجاه، ج1، ص95، سؤال238؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج 1، ص259، مسئلۀ963؛ فاضل، جامع المسائل فارسی، ج 2، ص176، سؤال148؛ گلپایگانی، مجمع المسائل، ج 1، ص255، مسائل نماز عید فطر و قربان، سؤال1؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.
3- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین، قبل از مسئلۀ1؛ توضیح المسائل مراجع، مسئلۀ1518؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1526.

1. نماز عید قربان:

مستحب است، نماز عید قربان را بعد از بالا آمدن آفتاب بخوانند (مقام معظم رهبری، مشهور).

2. نماز عید فطر:

مستحب است، بعد از بالا آمدن آفتاب افطار کنند(1) و زکات فطره بدهند، (2) بعد نماز عید را بخوانند (مشهور).

قضاء نماز عیدین

آیا می توان درصورت نخواندن نماز عیدین، قضاء آن را به جا آورد؟(3)

خیر، قضاء آن ثابت نیست (حضرت امام، رهبری، اراکی، خویی، فاضل، گلپایگانی،

1- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین، قبل از مسئلهٔ1.

2- شایان ذکر است، استحباب ذکر شده برای افطار قبل از نماز می باشد؛ اما نسبت به پرداخت زکات فطره، کسی که نماز عید فطر نمی خواند، می تواند دادن فطره را تا ظهر تأخیر بیندازد؛ ولی اگر نماز عید فطر می خواند، برخی از مراجع مانند امام، خویی، بهجت، فاضل، سیستانی، وحید و نوری می فرمایند: «بنا بر احتیاط واجب باید فطره را پیش از نماز عید بدهد» و برخی دیگر از مراجع مثل گلپایگانی، تبریزی ، صافی می فرمایند: «بنابر احتیاط واجب باید فطره را پیش از نماز عید بدهد یا کنار بگذارد» و همچنین مراجعی مثل مکارم و شبیری زنجانی می فرمایند: «باید فطره را پیش از نماز عید بدهد.» تمام مطالب ذکر شده درفرضی است که شخص مجوز شرعی برای تأخیر نداشته باشد؛ اما درصورتی که مجوز شرعی و غرض عقلایی در بین باشد، فقها اجازه می دهند زکات فطره را کنار بگذارد و بعداً پرداخت کند؛ مثلاً:1. جایی که فقیر مورد نظر آبرومند است و مبلغ زکات فطره نیز کم است؛ طوری که شاید توهین به شخص فقیر حساب شود؛ بنابراین شخص می خواهد زکات فطرهٔ دیگران را جمع کند و بعد به فقیر بدهد؛2. فقیر مورد نظر در دسترس نباشد (توضیح المسائل مراجع،

مسئلۀ 2029؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ 2046؛ خویی، وحید، سیستانی، تبریزی، منهاج الصالحین، ذیل مسئلۀ 1178، فصل فی وقت اخراج زکاه الفطره).

3- عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین؛ وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، خاتمه فی بعض الصلوات المستحبه، مسئلۀ963؛ بهجت، وسیله النجاه، کیفیه صلاه العیدین، مسئلۀ933؛ بهجت، جامع المسائل، ج 1، ص495؛ اجوبه الاستفتائات رهبری، سؤال636؛ صافی، هدایه العباد، ج 1، ص168، مسئلۀ975.

تبریزی، بهجت، سیستانی، مکارم، وحید، صافی).(1)

شرایط نماز جمعه در نماز عیدین

چنانچه در زمان غیبت نماز عیدین به جماعت خوانده شود، آیا شرایط نماز جمعه را دارد؟(2)

1. خیر، شرایط نماز جمعه را ندارد؛ بنابراین اجتماع پنج نفر یا هفت نفر و یا فاصلهٔ یک فرسخ بین دوجماعت و مانند آن در نماز عیدین معتبر نیست (حضرت امام، اراکی، خویی، فاضل، گلپایگانی، تبریزی، سیستانی، مکارم).

1- قضای نمازهای دیگر غیر از نماز عیدین: الف. نمازهای واجب: برخی از مراجع مانند: امام، خویی، گلپایگانی، فاضل و سیستانی می فرمایند: «قضای نمازهای واجب یومیه و غیر یومیه که وقت معین دارند؛ حتی قضای نماز نافله ای که نذر کرده در وقت معیّنی به جا آورد، واجب است (بنا بر فتوا یا احتیاط واجب)؛ ولی قضای نماز عیدین و بعضی از صورت های نمازآیات واجب نمی باشد.» بعضی دیگر از مراجع مثل مکارم می فرمایند: «قضای نمازهای واجب یومیه و غیر یومیه که وقت معین دارند، واجب است؛ به جز نماز عیدین که قضا ندارند و همچنین بعضی از صورت های نماز آیات و نماز نافله را که نذر کرده در وقت معیّنی به جا آورد و نخوانده است، واجب نیست.» ب. نمازهای مستحب: برخی از مراجع مثل: امام، خویی و سیستانی می فرمایند: «قضاء کردن نوافل یومیه و غیر یومیه که وقت معین دارند، مستحب است؛ ولکن بهتر است قضای نوافل غیر یومیه را به عنوان احتمال مطلوبیّت انجام دهد و قضای نوافلی که در حال مرض از او فوت شده موکّد نیست و کسی که عاجز باشد از قضاء نمودن نوافل یومیه، سنت است، بدل هر دو رکعت از آنها، یک مدّ طعام صدقه دهد و اگر متمکن از آن نباشد بدل هر چهار رکعت یک مد بدهد و اگر از آن نیز متمکن نباشد، بدل نوافل شب یک مد و بدل نوافل روز مد دیگری بدهد و اگر از آن نیز متمکن نباشد مستحب است، یک مد بدل نوافل یک شبانه روز را بدهد» (عروه الوثقی، فصل فی صلاه القضاء، بالای مسئلهٔ1 و 9 و 14).

2- عروهالوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین؛ وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، خاتمه فی بعض الصلوات

المستحبه، ذیل مسئلۀ958؛ بهجت، جامع المسائل، ج 1، ص494، فصل یازدهم نمازعید؛ بهجت، وسیله النجاه، ص263، مسئلۀ933.

2. نماز عید در سایر شروطِ وجوب و صحّت و استحباب، با نماز جمعه متّحد است (بهجت).

3. در صورت به جماعت خواندن نماز عیدین، احتیاط آن است کمتر از پنج نفر نباشند؛ ولی بقیهٔ شرایط نماز جمعه ندارد؛ هرچند به جماعت خوانده شود (وحید).

گفتن اذان و اقامه

آیا اذان و اقامه برای نماز عیدین مستحب است؟(1)

نماز عیدین اذان و اقامه ندارد (مشهور).

اگر امام جماعت برای نماز عید فطر، اقامه بگوید، نماز او و سایر نمازگزاران چه حکمی دارد؟(2)

نباید اقامه بگوید؛ ولی اگر بگوید، نماز او و سایر نمازگزاران باطل نمی شود (رهبر معظم انقلاب و بهجت).

گفتن «الصلاه»

آیا گفتن سه مرتبه «الصلاه» در نماز عیدین مستحب است؟(3)

1. اگر نماز عیدین به جماعت خوانده می شود:

1- توضیح المسائل مراجع، مسئلهٔ916؛ عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلهٔ10؛ وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، خاتمه فی بعض الصلوات المستحبه، مسئلهٔ962؛ اجوبه الاستفتائات رهبری، سؤال637.
2- اجوبه الاستفتائات رهبری، سؤال638؛ بهجت، استفتائات، ج2، سؤال2524.
3- توضیح المسائل مراجع، مسئلهٔ916؛ عرو هالوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلهٔ10؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ925.

الف. بله، مستحب است (مشهور).

ب. به امید مطلوبیّت پروردگار بگویند (مکارم).

2. اگر نماز عیدین به طور فرادا خوانده می شود:

الف. بله، مستحب است (حضرت امام، آیات عظام اراکی، فاضل، گلپایگانی).

ب. خیر، استحباب آن ثابت نیست (آیات عظام خویی، سیستانی، وحید، شبیری زنجانی).

ج. به امید مطلوبیّت پروردگار بگویند (مکارم).

جهر و اخفات در نماز عیدین

حکم جهر و اخفات در نماز عیدین چگونه است؟(1)

1. مستحب است در نماز عید فطر و قربان قرائت را بلند بخوانند و فرقی هم ندارد، امام باشد یا منفرد (مشهور).

2. مستحب است در نماز عید، امام جماعت قرائت را بلند بخواند؛ ولی این استحباب برای نماز فرادا ثابت نیست (وحید).

3. مستحب است در نماز عید فطر و قربان به امید ثوابِ پروردگار، قرائت نماز عید را بلند بخواند و فرقی هم ندارد، امام باشد یا منفرد (مکارم).

1- توضیح المسائل مراجع، مسئلۀ1521و1525؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ 1533؛ وحید، منهاج الصالحین، ج1، مسئلۀ963.

شکیّات در نماز عیدین

حکم شکیّات در نماز عیدین چیست؟

1. شک در تکبیرها یا قنوت ها:(1)

اگر از محل آن تجاوز نکرده است، بنابر اقل بگذارد و چنانچه بعد معلوم شود که گفته بوده، اشکال ندارد و چنانچه از محل آن تجاوز کرده، به شک خود اعتنا نکند (حضرت امام، آیات عظام خویی، تبریزی، گلپایگانی، بهجت، فاضل، وحید، سیستانی، صافی، مکارم، نوری).

2. شک در رکعت ها:(2)

الف. نماز باطل می شود (حضرت امام، آیات عظام خویی، گلپایگانی، فاضل، اراکی، تبریزی، سیستانی، مکارم).

ب. بنابر احتیاط واجب، نماز باطل می شود (وحید).

ج. بنابر احتیاط واجب، طبق مقتضای شک عمل کند و سپس نمازش را اعاده کند (بهجت).

فراموشی اجزای نماز

اگر شخصی در نماز عیدین که در زمان غیبت امام زمان(عج) خوانده می شود غیر ارکان، مثل قرائت، تکبیرها، قنوت ها، یک سجده و یا تشهد را فراموش کند و به جا نیاورد وظیفه اش

1- توضیح المسائل مراجع، مسئلۀ1529؛ عروه الوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلۀ6؛ خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، مسئلۀ961؛ گلپایگانی و صافی، هدایهالعباد، ج 1، مسئلۀ1090؛ مکارم، رسالۀ جدید، مسئلۀ1311.
2- عروهالوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الشکوک التی لا اعتبار بها، مسئلۀ15؛ خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، مسئلۀ960؛ بهجت، وسیله النجاه، مسئلۀ839.

چیست؟[1]

1. اگر بعداز نماز یادش آمد، نمازش صحیح است؛ اما نسبت به قضای سجده یا تشهد:

الف. بنابر احتیاط مستحب، آن را به قصد رجاء انجام دهد (حضرت امام، فاضل).

ب. بنابر احتیاط مستحب، آن را به جا آورد (اراکی).

ج. بنابر احتیاط واجب، بعد از نماز آن را به جا آورد (گلپایگانی، خویی، تبریزی، شبیری زنجانی، نوری، مکارم، صافی).

د. لازم است که بعد از نماز آن را به جا آورد (سیستانی).

ذ. اگر در نماز عید یک سجده از رکعت آخر یا تشهد را فراموش کند و کاری که نماز را باطل می کند انجام نداده باشد، برگردد و آن را به جا آورد و اگر سجده از رکعت قبل باشد، بنابر احتیاط واجب، آن را قضا کند (وحید).

2. اگر قبل از داخل شدن در رکن بعدی یادش آمد:

باید برگردد و آن را به جا آورد (مقام معظم رهبری، مشهور).

3. اگر بعداز داخل شدن در رکن بعدی یادش آمد:

الف. نمازش صحیح است و لازم نیست برگردد و آن را به جا آورد؛ اما نسبت به قضای سجده یا

1- توضیح المسائل مراجع، مسئلۀ1532و153؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1540؛ عروهالوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الخلل الواقع فی

الصلاه، مسئلۀ15و18؛ خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، منهاج الصالحین، مسئلۀ960.

تشهد بحث آن گذشت (فاضل و مکارم).

ب. در جریان احکام نافله برای این دو نماز، اشکال است؛ لذا مراعات مقتضای احتیاط دربارۀ آن، ترک نشود(1)(خویی، تبریزی، وحید، سیستانی).

اگر شخصی در نماز عیدین که در زمان غیبت امام(علیه السلام) خوانده می شود ارکان نماز را فراموش کند، وظیفه اش چیست؟(2)

1. اگر بعداز سلام نماز یادش آمد:

نمازش باطل است (حضرت امام، گلپایگانی، اراکی، خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری).

2. اگر بعداز داخل شدن در رکن بعدی یادش آمد:

در جریان احکام نافله این دو نماز، اشکال است؛ لذا مراعات مقتضای احتیاط در مورد آن، ترک نشود (خویی، تبریزی، وحید، سیستانی).

3. اگر قبل از داخل شدن در رکن بعدی یادش آمد:

1- مثال: اگر فرد حمد و سوره نماز عید را فراموش کرده و در رکوع یادش بیاید، مقتضای مراعات احتیاط آن است؛ پس می توان: الف. احکام نماز فریضه را در مورد آن جاری نماید؛ یعنی بنابر فوت محلّ تدارک حمد و سورۀ فراموش شده گذاشته و بدون تدارک آن به قصد رجاء نماز را ادامه داده و تمام کند سپس به آن اکتفاء نکرده و نماز را، به جهت امتثال امر استحبابی نماز عید، دوباره اعاده نماید؛ ب. احکام نماز نافله را در مورد آن جاری نماید؛ یعنی بنابر باقی بودن محلّ تدارک حمد و سورۀ فراموش شده گذاشته و برگشته و حمد و سوره و رکوع را به قصد رجاء به جا آورده و نماز را به قصد رجاء ادامه داده و تمام کند؛ سپس به آن اکتفانکرده و آن را، به جهت امتثال امر استحبابی نماز عید، اعاده نماید؛ همچنان که فرد می تواند نماز را رها نموده و با ارتکاب مبطل، مثل روبرگرداندن از قبله، نماز را بشکند و سپس آن را دوباره بخواند یا در مورد این مسأله با رعایت الأعلم فالأعلم به مجتهد دیگر مراعجه نموده و به فتوای مجتهد مذکور عمل نماید.

2- توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئلۀ1531؛ عروهالوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلۀ8 و فصل فی الخلل الواقع فی الصلاه، مسئلۀ15؛ خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، منهاج الصالحین، مسئلۀ960.

باید برگردد و آن را به جا آورد (مشهور).

واجب بودن سجده سهو در نماز عیدین

اگر در نماز عیدین که در زمان غیبت امام زمان(عج) خوانده می شود کاری انجام شود که سجدۀ سهو پیش آید، آیا باید سجده سهو را به جا آورد؟(1)

1. سجدۀ سهو لازم نیست (حضرت امام، اراکی، خویی، تبریزی، گلپایگانی، صافی، بهجت).

2. دو سجدۀ سهو لازم است (سیستانی).

3. بنابر احتیاط، باید بعداز نماز دو سجدۀ سهو انجام دهد (گلپایگانی، زنجانی، مکارم، نوری، وحید).

چگونه خواندن نماز عیدین

نماز عیدین چگونه خوانده می شود؟(2)

1. دو رکعت است: در رکعت اول، بعداز خواندن حمد و سوره، باید پنج تکبیر بگوید و بعداز هر تکبیر یک قنوت بخواند و بعداز قنوت پنجم تکبیر بگوید و به رکوع رود و دو سجده به جا آورد و برخیزد. در رکعت دوم، بعداز خواندن حمد و سوره، چهار تکبیر بگوید و بعد از هر تکبیر قنوت بخواند و تکبیر پنجم را بگوید و به رکوع رود و بعد

1- توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئلۀ1532؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1540؛ گلپایگانی و صافی، هدایهالعباد، مسئلۀ1091.
2- توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص825، مسئلۀ1519؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1527؛ عروهالوثقی، کتاب الصلوه، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، بالای مسئلۀ1.

از رکوع دو سجده به جا آورد و تشهد و سلام نماز را بخواند. اگر نماز عید فطر و قربان به جماعت خوانده شود، باید بعداز آن دو خطبه بخوانند؛ هرچند در زمان غیبت ترک این دوخطبه جایز است (مشهور).

2. نماز عید فطر و قربان دو رکعت است: در رکعت اول، بعداز خواندن حمد و سوره، سه تکبیر غیر از تکبیره الاحرام و تکبیر رکوع بگوید و بعد رکوع و دو سجده انجام دهد. در رکعت دوم، بعداز خواندن حمد و سوره، به گفتن سه تکبیر غیر از تکبیر رکوع اکتفا نماید؛ لذا، تعداد قنوت ها در رکعت اول دوتا و در رکعت دوم هم دوتا خواهد بود و بعداز انجام دو سجده در رکعت دوم، تشهد بخواند و نماز را سلام دهد و اگر نماز عید فطر و قربان به جماعت خوانده شود، باید بعداز آن دو خطبه خوانده شود و بین دو خطبه هم خطیب باید کمی بنشیند و در زمان غیبت خواندن این دوخطبه بنابر احتیاط لازم، واجب می باشد(1)(آیت الله سیستانی).

1- بهتر است نمازگزار در رکعت اول بعد از تکبیرهالاحرام وخواندن حمد و سوره پنج تکبیر بگوید و میان هر دو تکبیر، یک قنوت بخواند و بعداز تکبیر پنجم، بدون خواندن قنوت، تکبیر دیگری بگوید و به رکوع رود و دو سجده به جا آورد و برخیزد. در رکعت دوم، بهتر است چهار تکبیر بگوید و میان هر دو تکبیر یک قنوت بخواند و بعداز تکبیر چهارم، بدون خواندن قنوت، تکبیر دیگری بگوید و به رکوع رود و بعد از رکوع، دو سجده انجام دهد و تشهّد خوانده و نماز را سلام دهد. بر این اساس، تعداد تکبیرها غیر از تکبیرهالاحرام و تکبیر رکوع، در رکعت اول پنج و در رکعت دوم، چهار تکبیر است و تعداد قنوت ها در رکعت اول، چهار و در رکعت دوم، سه قنوت می باشد (سیستانی).

واجب بودن خواندن سوره

آیا در نماز عیدین بعد از حمد، خواندن سوره واجب است؟(1)

1. بله، خواندن سوره واجب است (مشهور).

2. خیر، خواندن سوره واجب نیست، بلکه مستحب است؛ بنا براین می توان فقط به حمد تنها کفایت کرد و سوره نخواند (شبیری زنجانی).

نوع سوره در نماز عیدین

آیا در نماز عیدین بعداز حمد، خواندن سورۀ خاصی بیان شده است؟(2)

1. نماز عید سورۀ مخصوصی ندارد؛ هرچند بهتر است در رکعت اول، سورۀ الشّمس و در رکعت دوم، سورۀ الغاشیه خوانده شود و یا در رکعت اول، سورۀ الاعلی و در رکعت دوم، سورۀ الشّمس خوانده شود (مشهور).

2. نماز عید سورۀ مخصوصی ندارد؛ اگرچه بهتر است به امید ثواب پروردگار در رکعت اول، سورۀ الشّمس و در رکعت دوم، سورۀ الغاشیه خوانده شود و یا در رکعت اول، سورۀ الاعلی و در رکعت دوم، سورۀ الشّمس خوانده شود (مکارم).

3. نماز عید سورۀ مخصوصی ندارد؛ ولی بهتر است در رکعت اوّل، سورۀ الاعلی و در رکعت دوم، سورۀ الشّمس را بخوانند و بهتر از همه آن است

1- توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص824، مسئلۀ1519؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1527.
2- عروهالوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلۀ1؛ توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص826، مسئلۀ1522؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1530.

که در رکعت اوّل، سورهٔ الشّمس و در رکعت دوم، سورهٔ الغاشیه را بخوانند (وحید).

4. نماز عید سورهٔ مخصوصی ندارد؛ اگرچه بهتر است در رکعت اول، سورهٔ الشّمس و در رکعت دوم، سورهٔ الغاشیه و یا به عکس خوانده شود و همچنین در رکعت اول، سوره الاعلی و در رکعت دوم، سورهٔ الشّمس و یا به عکس خوانده شود (بهجت).

واجب بودن انجام قنوت ها

آیا انجام قنوت ها در نماز عیدین واجب است؟(1)

1. بله، بنابر احتیاط واجب، باید انجام شوند (حضرت امام، بهجت، وحید).

2. بله، انجام دادن آنها واجب است (آیات عظام خویی، تبریزی، گلپایگانی، اراکی، فاضل، صافی، نوری، شبیری زنجانی، مکارم).

3. انجام دو قنوت در رکعت اول و دو قنوت در رکعت دوم بنابر احتیاط واجب لازم می باشد؛ امّا بهتر است در رکعت اول، چهار قنوت و در رکعت دوم، سه قنوت انجام شود (آیت الله سیستانی).

گفتن ذکر خاص در قنوت ها

آیا در قنوت های نماز عیدین ذکر خاصی بیان شده است؟(2)

1- توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص824، سؤال1519؛ عروهالوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، قبل ازمسئلۀ1؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1527؛ بهجت، جامع المسائل، ج 1، ص495، بخش کیفیّت نمازعید.

2- توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص824، مسئلۀ1520؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1528؛ عروهالوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، قبل از مسئلۀ1.

1. خیر، هر ذکر و دعایی در قنوت ها خوانده شود، کافی است؛ ولی بهتر است دعاهای ذکر شده از سوی معصومین(علیهم السلام) خوانده شود و از آن دعاها، دعایی است که شیخ طوسی w در مصباح المتهجد بیان فرموده: (1)

«اللّهمّ أهل الکبریاء و العظمه و أهل الجود و الجبروت و أهل العفو و الرّحمه و أهل التقوی و المغفره أسألک بحقّ هذا الیوم الّذی جعلته للمسلمین عیداً و لمحمّد صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ ذخراً و شرفاً و کرامهً و مزیداً أن تصلّی علی محمّد و آل محمّد و أن تدخلنی فی کلّ خیر أدخلت فیه محمّداً و آل محمّد و أن تخرجنی من کلّ سوء أخرجت منه محمّداً و آل محمّد صلواتک علیه و علیهم، اللّهمّ إنّی أسألک خیر ما سألک به عبادک الصالحون و أعوذ بک ممّا استعاذ منه عبادک الصالحون»(2)

همچنین دعایی را که در تهذیب الأحکام(3) آمده، به قصد رجاء بخواند(4)و آن دعا این است: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیْکَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُوْلُهُ اللَّهُمَّ أَنْتَ أَهْلُ الْکِبْرِیَاءِ وَ الْعَظَمَهِ وَ أَهْلُ الْجُوْدِ وَ الْجَبَرُوْتِ وَ الْقُدْرَهِ وَ السُّلْطَانِ وَ الْعِزَّهِ أَسْأَلُکَ فِی هَذَا الْیَوْمِ الَّذِی

1- برخی از مراجع مثل: امام و مکارم و نوری می فرمایند: «به قصد امید ثواب، این دعا را بخواند.»
2- در بعضی نسخ و کتب به جای الصَّالِحُونَ دوم، المُخْلَصُوْنَ یا المُخْلِصُوْنَ آمده است.
3- شیخ طوسی، ج 3، ص133،ح22، باب6.
4- از آنجا که سند این روایت بین فقهای عظام مورد اختلاف است؛ لذا در متن، واژه به قصد رجاء ذکر گردیده است.

جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيْداً وَ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ذُخْراً وَ مَزِيداً أَسْأَلُکَ أَنْ تُصَلِّیَ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تُصَلِّیَ عَلَی مَلَائِکَتِکَ الْمُقَرَّبِیْنَ وَ أَنْبِیَائِکَ الْمُرْسَلِیْنَ وَ أَنْ تَغْفِرَ لَنَا وَ لِجَمِیعِ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْمُسْلِمِینَ وَ الْمُسْلِمَاتِ الْأَحْیَاءِ مِنْهُمْ وَ الْأَمْوَاتِ اَللَّهُمَّ إِنِّی أَسْأَلُکَ مِنْ خَیْرِ مَا سَأَلَکَ عِبَادُکَ الْمُرْسَلُونَ وَ أَعُوذُ بِکَ مِنْ شَرِّ مَا عَاذَ بِهِ عِبَادُکَ الْمُخْلَصُونَ، اللهُ أَکْبَرُ، أَوَّلُ کُلِّ شَیءٍ وَ آخِرُهُ وَ بَدِیعُ کُلِّ شَیءٍ وَ مُنْتَهَاهُ وَ عَالِمُ کُلِّ شَیءٍ وَ مَعَادُهُ وَ مَصِیرُ کُلِّ شَیءٍ إِلَیْهِ وَ مَرَدُّهُ وَ مُدَبِّرُ الْأُمُورِ وَ بَاعِثُ مَنْ فِی الْقُبُورِ قَابِلُ الْأَعْمَالِ مُبْدِئُ الْخَفِیَّاتِ مُعْلِنُ السَّرَائِرِ، اللهُ أَکْبَرُ، عَظِیْمُ الْمَلَکُوْتِ شَدِیدُ الْجَبَرُوْتِ حَیٌّ لَا یَمُوْتُ دَائِمٌ لَا یَزُوْلُ إِذا قَضی أَمْراً فَإِنَّما یَقُولُ لَهُ کُنْ فَیَکُونُ، اللهُ أَکْبَرُ، خَشَعَتْ لَکَ الْأَصْوَاتُ وَ عَنَتْ لَکَ الْوُجُوهُ وَ حَارَتْ دُوْنَکَ الْأَبْصَارُ وَ کَلَّتِ الْأَلْسُنُ عَنْ عَظَمَتِکَ وَ النَّوَاصِی کُلُّهَا بِیَدِکَ وَ مَقَادِیرُ الْأُمُورِ کُلِّهَا إِلَیْکَ لَا یَقْضِی فِیهَا غَیْرُکَ وَ لَا یَتِمُّ مِنْهَا شَیءٌ دُونَکَ اللهُ أَکْبَرُ أَحَاطَ بِکُلِّ شَیءٍ حِفْظُکَ وَ قَهَرَ کُلَّ شَیءٍ عِزُّکَ وَ نَفَذَ کُلَّ شَیءٍ أَمْرُکَ وَ قَامَ کُلُّ شَیءٍ بِکَ وَ تَوَاضَعَ کُلُّ شَیءٍ لِعَظَمَتِکَ وَ ذَلَّ کُلُّ شَیءٍ لِعِزَّتِکَ وَ اسْتَسْلَمَ کُلُّ شَیءٍ لِقُدْرَتِکَ وَ خَضَعَ کُلُّ شَیءٍ لِمُلْکِکَ اللهُ أَکْبَر.»(1).

1- توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص824، مسئلهٔ1519؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ1527؛ عروه الوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، قبل ازمسئلهٔ1.

واجب بودن انجام تکبیرها

آیا انجام تکبیرها در نماز عیدین واجب است؟(1)

1. گفتن تکبیرهالاحرام:

واجب است (مشهور).

2. انجام تکبیرها بعداز خواندن سوره و قبل از قنوت ها:

الف. بنابر احتیاط واجب، باید انجام شوند (حضرت امام،(2)بهجت).

ب. واجب است انجام شوند (آیات عظام خویی، گلپایگانی، اراکی، فاضل، صافی، مکارم، نوری، تبریزی، وحید، شبیری زنجانی).

ج. انجام سه تکبیر در هر رکعت، غیر از تکبیرهالاحرام و تکبیر رکوع، بنابر احتیاط واجب، لازم است؛ امّا بهتر است [غیر از تکبیرهالاحرام و تکبیر رکوع] در رکعت اول پنج تکبیر و در رکعت دوم چهار تکبیر گفته شود (آیت الله سیستانی).

3. گفتن تکبیر، قبل از رکوع:

الف. واجب است انجام شود (آیات عظام خویی، گلپایگانی، اراکی، فاضل، بهجت، صافی، مکارم، نوری، تبریزی، وحید، شبیری زنجانی).

ب. گفتن تکبیر قبل از رکوع در هر رکعت، بنابر احتیاط واجب، ترک نشود (حضرت امام،(3)آیت الله سیستانی).

1- توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص824، مسئلۀ1519؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلۀ1527؛ عروهالوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، قبل ازمسئلۀ1؛ بهجت، جامع المسائل، ج 1، ص495، استفاده شده از بخش کیفیّت نماز عید؛ سیستانی، استفتاء کتبی خصوصی.
2- در رسالۀ ایشان، فتوا می باشد.
3- در رسالۀ ایشان، فتوا می باشد.

انجام خطبه ها بعداز نماز

در زمان غیبت امام زمان(عج)، اگر نماز عید فطر و قربان به جماعت خوانده شود، آیا خواندن خطبه ها بعداز نماز واجب است؟(1)

1. ترک خطبه ها در زمان غیبت، جایز است (حضرت امام،(2) آیات عظام خویی، تبریزی، گلپایگانی، فاضل، بهجت، مکارم، نوری، شبیری زنجانی، وحید، صافی).

2. احتیاط لازم آن است بعداز نماز، دو خطبه بخوانند (آیت الله سیستانی).

چگونه خواندن خطبه ها

در زمان غیبت امام زمان(عج)، انجام چه کارهایی در خطبه های نماز عیدین واجب است؟(3)

1. مانند خطبه های نماز جمعه است؛ یعنی، شامل: حمد و ثنای الهی و شهادتین، سفارش به تقوی، قرائت سورهٔ کوتاه قرآن و نشستن

1- عروهالوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاه العیدین، قبل از مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، نماز عیدین، بالای مسئلهٔ1؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ1529؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئلهٔ1310؛ نوری، توضیح المسائل، مسئلهٔ1521؛ شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئلهٔ1530؛ بهجت، توضیح المسائل، مسئلهٔ1233؛ صافی، هدایهالعباد، ج 1، ص185، مسئلهٔ1087؛ خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ذیل مسئلهٔ958، خاتمه فی بعض الصلوات المستحبه.
2- اگرنماز عید را به قصد رجاء و به جماعت خواندند، می توانند دو خطبه را هم بعداز آن به قصد رجاء بخوانند (امام).
3- عروهالوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، قبل از مسئلهٔ1؛ امام، تحریر الوسیله، نماز عیدین، بالای مسئلهٔ1؛ وحید، توضیح المسائل، مسئلهٔ1529؛ نوری، توضیح المسائل، مسئلهٔ1521؛ شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئلهٔ1530؛ بهجت، توضیح المسائل، مسئلهٔ1233؛ خویی و تبریزی، منهاج الصالحین، ذیل مسئلهٔ958، خاتمه فی بعض الصلوات المستحبه.

امام بین دو خطبه می باشد و تنها تفاوتش در این است که خطبه در نمازجمعه، قبل از نماز و در نمازعید بعداز نماز خوانده می شود و بهتر است در خطبۀ عید فطر احکام زکات فطره و در خطبۀ عید قربان احکام قربانی را بگویند (حضرت امام، آیات عظام خویی، گلپایگانی، فاضل، سیستانی، مکارم).

2. بنابر احوط، مانند خطبه های نماز جمعه است؛ یعنی، شامل: حمد و ثنای الهی و شهادتین، سفارش به تقوی، قرائت سوره کوتاه قرآن و نشستن امام بین دو خطبه می باشد و تنها تفاوتش در این است که محل دو خطبه در نمازجمعه قبل از نماز و در نمازعید بعداز نماز است (بهجت).

3. بهتر آن است که در خطبۀ عید فطر، احکام زکات فطره و در خطبۀ عید قربان، احکام قربانی را گویند(1) (وحید، نوری، شبیری زنجانی).(2)

حضور فرد و گوش دادن به خطبه ها

آیا در زمان غیبت امام زمان(عج)، هنگام خواندن خطبه های نماز عیدین، حضور فرد و گوش دادن به خطبه ها واجب است؟(3)

1- للتأسّی بأمیرالمؤمنین(علیه السلام) فی الخطب المأثوره عنه، مضافاً إلی أنّ ذلک هو مقتضی مناسبه الحکم و الموضوع. المستند فی شرح عروهالوثقی، ج 19، ص322، پاورقی2.
2- شایان ذکر است نظر این مراجع نیز علی المبنا باید همان نظر مشهور باشد که هر خطبه باید مشتمل بر همان چیزهایی باشد که خطبۀ جمعه مشتمل بر آن است؛ ولی چون مثل مشهور تصریح به این مطلب نکرده اند، بخاطر رعایت امانت در بیان نظر، آنها را جدا ذکر کردیم.
3- عروهالوثقی، فصل فی الصلوات المرغبات، فصل فی صلاهالعیدین، قبل از مسئلۀ1؛ وحید، خویی، تبریزی، منهاج الصالحین، ذیل مسئلۀ958، خاتمه فی بعض الصلوات المستحبه.

خیر، واجب نیست (حضرت امام، آیات عظام خویی، گلپایگانی، فاضل، تبریزی، بهجت، مکارم، سیستانی، وحید).

تکرار نماز عیدین

آیا اقامهٔ نماز عید توسط یک امام جماعت در بیش از یک مکان جایز است؟ (1)

1. برای نمازهای یومیه امام جماعت می تواند؛ بلکه مستحب است به خاطر نمازگزاران دیگر، نمازش را دوباره بخواند؛ ولی این جواز برای نماز عیدین مشکل است (رهبر معظم انقلاب). (2)

2. مشروعیت تکرار نماز عید به جماعت برای امام، ثابت نیست و منظور از عدم جواز، بطلان است و اگر به قصد رجاء خوانده شود، مانعی ندارد و بدعت نیست [و الله العالم] (تبریزی).

3. بله، درصورت رجحان مانعی ندارد (بهجت). (3)

1- اجوبه الاستفتائات رهبری، سؤال569؛ تبریزی، استفتائات جدید، ج 1، ص132، سؤال633؛ فاضل، جامع المسائل فارسی، ج1، ص124، سؤال449؛ گلپایگانی، مجمع المسائل، ج1، ص255، سؤال2؛ صافی، جامع الاحکام، ج1، ص99، سؤال344 و 346؛ مکارم، استفتائات جدید، ج1، ص89، سؤال271؛ مقام معظم رهبری، استفتاء خصوصی کتبی، شمارهٔ3293؛ فاضل، شمارهٔ 55745؛ مکارم شمارهٔ5161؛ تبریزی، شمارهٔ1533؛ نوری همدانی، شمارهٔ6991؛ سیستانی، رساله جامع، مساله2213.
2- استفتاء خصوصی کتبی شماره 55745 تاریخ 22دی 1384 دفتر قم. همچنین در اسفتاء دیگری که از ایشان در جامع المسائل، ج1، ص124، سؤال448 نقل شده، آمده است: «این کار خلاف احتیاط وجوبی است»؛ ولی ظاهراً آنچه در جامع المسائل، ج1، ص124، سؤال449؛ استفتاءکتبی، شمارهٔ 55745 آمده مقدّم می باشد.
3- در استفتائات ایشان، ج 2، سؤال2519 و 2733 و 2732 آمده است: می تواند نماز عید فطر را به جماعت دوم اماماً یا مأموماً، با انعقاد جماعت با مأمومین دیگری غیر از نماز جماعت قبلی اعاده کند و آنچه در

متن آمده، طبق استفتاء خصوصی ایشان می باشد و این استفتاء نیز، مؤیدی از رسالۀ فارسی ایشان است و آن مسألۀ (1131) می باشد که این چنین آمده: اگر امام یا مأموم بخواهد نمازی را که به جماعت خوانده دوباره با جماعت بخواند، جواز جماعت محل تأمل است؛ ولی درصورتی که جماعت دوم دارای مزایایی باشد که در شرع رجحان دارد و کسی بخواهد به امید مطلوب بودن، دومرتبه نمازش را به جماعت بخواند، بنابر اظهر، جایز است.

4. مشروعیّت دوباره خواندن نماز عید فطر یا قربان ثابت نیست؛ بنابراین امام جماعتی که نماز عید را به جماعت خوانده، نمی تواند آن را دوباره به جماعت برای گروه دیگری بخواند (گلپایگانی، سیستانی).

5. در نمازهای یومیّه تا دو نوبت جایز است و زائد بر آن محلّ اشکال است؛ ولی در نماز عید مشروعیت تکرار آن معلوم نیست (صافی).

6. اقامهٔ چند نماز عید برای یک امام جایز نیست و آنچه قبلاً خوانده شده، صحیح است و اگر کسی به قصد و نیّت اینکه در شرع مقدّس وارد شده که یک امام می تواند دو نماز عید بخواند و نمازش را تکرار کند، جایز نیست (فاضل).

7. مشکل است نماز عید را بتوان، در دو مکان به جماعت انجام داد؛ ولی در نمازهای یومیّه، دوبار به جماعت با دو گروه مختلف می توان خواند (مکارم).

8. اشکال دارد (نوری).

آیا شخصی که نماز عیدش را فرادا خوانده، جایز است نماز عید را دوباره بخواند؟ (1)

1- تبریزی، استفتائات جدید، ج 1، ص132، سؤال633؛ تبریزی، رسالهٔ احکام بانوان، ص153، اقتباس از سؤال150؛ بهجت، استفتائات، ج 2، ص323، اقتباس از سؤال2734؛ بهجت، استفتائات، ج 2، ص230، اقتباس از سؤال2357.

1. شخصی که فرادا خوانده به قصد رجاء می تواند به جماعت بخواند؛ ولی اگر بخواهد دوباره نماز را به جهت تدارک حضور قلب به صورت فرادا تکرار کند، شرعیتی ندارد (تبریزی).

2. شخصی که فرادا خوانده، اگر بخواهد دوباره نماز را به جهت تدارک حضور قلب به صورت فرادا تکرار کند، به قصد رجاء می تواند این کار را بکند و اگر بخواهد به جماعت بخواند، جایز است (بهجت).

مستحبات نماز عیدین

چه چیزهایی در نماز عیدین مستحب است؟(1)

فقهاء عظام (رضوان الله تعالی علیهم) مواردی را در نماز عید فطر و قربان مستحب شمرده اند، مانند:

1. غسل قبل از نماز.

2. بلند خواندن قرائت [در نماز جماعت برای امام و در نماز فرادا برای شخصی که نمازش را فرادا می خواند.](2)

3. بالا بردن دودست، در حال گفتن تکبیرها.

4. بر زمین و هر چیزی که سجده بر آنها صحیح است، سجده کند، نه چیزهایی که غیر زمین هستند.

5. در صحرا نماز بخواند؛ مگر در مکه معظمه

1- عروهالوثقی، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلهٔ2.
2- در بحث جهر و اخفات تفصیل مسأله ذکر شده است.

که در مسجد الحرام افضل است.

6. با حالت پیاده به نماز برود.

7. پا برهنه برود.

8. با وقار و آرامش برود.

9. با عمامه سفید و قبا برود.

10. در نماز عید فطر قبل از نماز، با خرما افطار کند.

11. در نماز عید قربان بعداز نماز، با گوشت قربانی افطار کند.

12. در عید فطر بعداز چهار نماز، یعنی نماز مغرب وعشاء شب عید و نماز صبحِ روز عید و نماز عید، تکبیرهای وارده را بگوید:

«اللّهُ أَکْبَرُ، اللّهُ أکْبَرُ، لا إِلهَ إِلَّا اللّهُ وَ اللّهُ أَکْبَرُ، اللّهُ أَکْبَرُ وَ لِلّهِ الْحَمْدُ وَ اللّهُ أَکْبَرُ عَلَی ما هَدَانا.»

13. در عید قربان، برای کسی که در منا نیست، بعداز ده نماز که اولین نماز، نماز ظهرِ روز عید و آخرین آن، نماز صبحِ روز دوازدهم ماه است و برای کسی که در منا می باشد، بعداز پانزده نماز که اوّلین آن، نماز ظهرِ روز عید و آخرین آن، نماز صبحِ روز سیزدهم ذی حجّه است، تکبیرهای وارده را بگوید:

«اللّهُ أَکْبَرُ ، اللّهُ أکْبَرُ ، لا إِلهَ إِلَّا اللّهُ وَ اللّهُ أَکْبَرُ ، اللّهُ أَکْبَرُ وَ لِلّهِ الْحَمْدُ وَ اللّهُ أَکْبَرُ عَلَی ما هَدَانا.»

«اللّهُ أَکْبَرُ عَلَی ما رَزَقَنا مِنْ بَهِیمَهِ الأَنْعامِ وَ الْحَمْدُ للّهِ عَلَی مَا أَبْلانَا.»

مکروهات نماز عیدین

چه چیزهایی در نماز عیدین مکروه است؟[1]

1. خروج با سلاح مگر در حالت خوف.

2. خواندن نماز نافله قبل و بعد از نماز عید تا زوال ظهر.

3. انتقال دادن منبر به صحرا، بلکه سنّت است همان جا از گِل، منبر درست کنند.

4. خواندن نماز زیر سقف.

1- عروهالوثقی، فصل فی صلاهالعیدین، مسئلۀ3.

درباره مرکز

بسمه تعالی
هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
آیا کسانی که میدانند و کسانی که نمیدانند یکسانند ؟
سوره زمر/ 9

مقدمه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال 1385 هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:
1.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
2.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
3.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
4.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
5.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
6.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:
1.عمل بر مبنای مجوز های قانونی
2.ارتباط با مراکز هم سو
3.پرهیز از موازی کاری
4.صرفا ارائه محتوای علمی
5.ذکر منابع نشر
بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :
1.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه
2.برگزاری مسابقات کتابخوانی
3.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...
4.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...
5.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com
6.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...
7.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی
8.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...
9.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)
10.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)
11. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در 8 فرمت جهانی:
JAVA.1
ANDROID.2
EPUB.3
CHM.4
PDF.5
HTML.6
CHM.7
GHB.8
و 4 عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :
ANDROID.1
IOS.2

WINDOWS PHONE.3
WINDOWS.4
به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .
درپایان :
از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک 129/34- طبقه اول
وب سایت: www.ghbook.ir
ایمیل: Info@ghbook.ir
تلفن دفتر مرکزی: 03134490125
دفتر تهران: 88318722 ـ 021
بازرگانی و فروش: 09132000109
امور کاربران: 09132000109